स्वावलम्बन
सम्बाद
स्वावलम्बन विकास केन्द्रको समाचारपत्र – असोज २०७८, अंक ३

तीन शून्यको अवधारणा आत्मसात नगरे मानव जातिले ठूलो संकट व्यहोर्नु पर्छ - नोवेल विजेता प्रो. मोहम्मद युनूस

सन् २००६ का नोवेल पुरस्कार विजेता प्रोफेसर मोहम्मद युनूसले शुन्य गरिबी, शुन्य वेरोजगारी र शुन्य हरितगृह ग्याँस उत्सर्जनको बाटो अवलम्बन नगरे मानवजातिले ठूलो संकट खतराको सामना गर्नु पर्ने धारणा राखेका छन् । यसकोलागि अहिलेको पूँजी प्रधान आर्थिक प्रणालीको पुनःसंरचना गरेर सामाजिक उत्तरदायित्व वहन गर्ने खालको आर्थिक प्रणाली लागु गर्नु पर्ने, सामाजिक व्यवसायको अवधारणा अनुरुप अघि वढ्नु पर्ने वताएका छन् ।

यस ११औं सामाजिक व्यवसाय दिवसको मुख्य सन्देश No Going Back अर्थात हिजोको दिनमा बेरोजगारी सिर्जाना गर्ने, गरिबी वढाउने र हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जनबाट वस्न अयोग्य वनाउने विश्व तर्फ पुनः नफर्कने भन्ने मुल सन्देश रहेको छ ।

११औं सामाजिक व्यवसाय दिवसका अवसरमा २०७८ आषाढ १६ गते अनलाईन जुम माध्यमबाट आयोजित नेपाल फोरमको विशेष वक्ताको रुपमा आमन्त्रित प्रोफेसर मोहम्मद युनूसले सम्वोधन गरेका थिए ।

सम्बोधनको अवसरमा प्रोफेसर युनूसले शुन्य गरिबी, शुन्य वेरोजगारी र शुन्य हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जन अहिलेको विश्वको अपरिहार्यता भएकोले ढिलो नगरी यसको कार्यान्वयन तर्फ आ-आफ्नो क्षेत्रबाट लाग्नु पर्ने धारणा राखे ।

कोरोना महामारीले विभेद र खतराहरु पैदा गर्ने हिजोको आर्थिक प्रणालीको पुनःसंरचना गर्ने महत्वपूर्ण अवसर दिएकोले यसलाई अवसरमा वदल्नु पर्ने प्रोफेसर युनूसको धारणा थियो । "हामीले विश्वलाई गरिबी, बेरोजगारी र कार्वन रहित वनाउन तर्फ लाग्नु पर्छ । त्यसको यात्रा आजैबाट शुरु हुनु पर्छ । सबै आ-आफ्नो तर्फवाट अघि वढ्नु जरुरी छ । यसकोलागि हामी संग जे छ त्यो लिएर अघि वढौं र अरुलाई पर्खने समय छैन ।" युनूसको भनाई थियो ।

यो संगै युनूसले अव युवा पुस्तालाई पनि विश्वका यस्ता असमानता तथा ठुला समस्याबारे जागरुक र सचेत वनाउन थ्री जीरो क्लवको शुभारम्भ गरेको जानकारी गराएका छन् । युनूसका अनुसार यस थ्री जीरो क्लव अवधारणा अनुसार १२ देखि ३५ बर्ष उमेर समूहका युवाहरुलाई नेतृत्व पंक्तीमा राखेर उनीहरु संग भएको उर्जा तथा प्राविधिक क्षमतालाई समुन्नत विश्व वनाउन उपयोग गर्ने रहेको छ ।

सो अवसरमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष तथा कार्यक्रमका सभापति शंकर मान

नेपाल फोरमलाई सम्बोधन गर्दै प्रो. मोहम्मद युनूस

श्रेष्ठले ११औं सामाजिक व्यवसाय दिवसको अवसरमा पहिलो पटक नेपाल फोरम आयोजना गरेको र यसले हामीलाई पनि गरिबी निवारण, शुन्य वेराजगारी र शुन्य कार्वन उत्सर्जनको पथमा अघि वढ्न घच्घच्याएको र प्रोफेसर युनूसको उपस्थितीले यसमा उर्जा दिएको वताए । साथै श्रेष्ठले गरीबी, वेरोजगारी र हरितगृह ग्यासले उत्पन्न गरेको भयावह परिणाम मानवजातिको लागि विकराल समस्याको रुपमा अगाडी आएकोले यसको समाधान गरी विश्वलाई सम्बृद्धशाली वनाउन साझा प्रयास

(बाँकी पृष्ठ २ मा)

सामाजिक व्यवसाय दिवस नेपाल फोरमका सहभागीहरु

यस भित्र

कोरोनाबारे समुदायमा चेतना ... पृ. २
११औं सामाजिक व्यवसाय ... पृ. ३
स्वावलम्बन विकास केन्द्रको ... पृ. ४
विपन्न समुदायको पहुच ... पृ. ६
स्वावलम्बन विकास केन्द्रका ... पृ. ७
लघुउद्यमशीलता विकास ... पृ. ८
सहकारी संस्थाहरु गरीब ... पृ. ९
लघुवित्तमा कोरोना कहर ... पृ. १०
सहभागितामुलक ग्रामीण ... पृ. ११
सफलताको लागी लघुवित्त ... पृ. १२
लघुवित्त नीति, अभ्यास ... पृ. १३
लघुवित्त संस्थाहरुमा सुशासन ... पृ. १४
लघुवित्त सेवा उद्देश्यमुलक ... पृ. १५
महिला सशक्तिकरणमा ... पृ. १६
लघुवित्तमा देखिएको विचलन ... पृ. १८
लघुवित्तका प्रफुल्लित ... पृ. २०

कोरोनाबारे समुदायमा चेतना ल्याउन
लघुवित्तकर्मीहरूलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण सम्पन्न

कोरोना महामारीमा लघुवित्त सदस्य तथा अन्य समुदायलाई कसरी सुरक्षित राख्ने भन्ने विषयमा लघुवित्त र सहकारी संस्थाका वरिष्ठ अधिकृतहरुलाई एक दिने दुईवटा प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम सम्पन्न भएका छन् ।

अपरच्यूनिटी इन्टरनेशनल अष्ट्रेलियाको सहयोगमा स्वावलम्बन विकास केन्द्र र आरएमडीसी लघुवित्तले पहिलो तालिम २०७८ साउन ३१ र भाद्र ३१ गते दोस्रो तालिमको आयोजना गरेको थियो । नेपालमा पहिलो पटक आयोजना गरिएको यस्तो प्रकारको उक्त तालिमको स्रोत व्यक्ति भारतका डा. डी. एस. के राव, डा. सौमित्र दत्ता र आलोक चक्रवर्ती रहेका थिए । कार्यक्रम सहजीकरण अपरच्यूनिटी इन्टरनेशनल अष्ट्रेलियाकी अनि वाङले गरेकी थिइन् । पहिलो तालिममा २५ वटा लघुवित्त संस्थाका २५ जना र दोस्रो तालिममा २५ वटा लघुवित्त कार्यक्रम संचालन गर्ने सहकारी संस्थाका २५ जना कर्मचारीहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

यो तालिमले लघुवित्तकर्मी मार्फत कोरोना महामारीबाट बच्ने उपायहरु समुदाय सम्म पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ । यस तालिमबाट दिक्षित भएका ५० जना मध्ये हरेकले आ-आफ्नो लघुवित्त संस्थाका शाखा प्रबन्धकहरुको लागि यस्तो तालिम संचालन गर्ने छन् । यसै गरी शाखा प्रबन्धकहरुले पनि आफ्नो शाखा अन्तर्गतका ५ देखि ७ जना कर्मचारीहरुलाई यस्तो तालिम दिनेछन् । यसरी प्रशिक्षित फिल्ड कर्मचारीहरुले आफुले संचालन गर्ने केन्द्रका प्रमुख तथा उप-प्रमुखहरु र ती सदस्यहरुले आफ्नो सहकर्मी तथा छिमिकीहरुलाई र उनीहरु मार्फत समुदायलाई कोरोनाबाट बाँच्ने वचाउने चेतना बाँड्न सहयोग पुर्‍याउने रहेको छ ।

तालिम उद्घाटनको अवसरमा वोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले तालिमको उद्देश्य सहभागीहरुलाई प्रशिक्षक मात्र बनाउने नभई उहाँहरु मार्फत शाखा प्रवन्धक, शाखा प्रवन्धक मार्फत फिल्ड कर्मचारी, फिल्ड कर्मचारी मार्फत लघुवित्त सदस्य र लघुवित्त सदस्य मार्फत समुदायमा कोरोनाबारे चेतना फैलाउनु रहेको उल्लेख गरेका थिए ।

दोस्रो तालिमको अवसरमा श्रेष्ठले पहिलो तालिमको प्रभावकारिता उद्देश्य अनुरुप रहेको र तालिम निकै फलदायी भएको धारणा राखे । "मैले ७ वटा लघुवित्त वित्तीय संस्थाका पहिलो तालिमका सहभागीहरु संग अन्तरक्रिया गरेको थिए । जसमा यो एक महिनाको छोटो अवधिमा पहिलो प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम लिएका मध्ये केहीले असाध्यै राम्रो गरेका छन्, केहीले राम्रो गरेका छन र केहीले राम्रो गर्ने प्रयास गरी रहेका छन् । तालिममा सहभागी मध्ये जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थाको प्रतिनीधिले आफुले तालिम लिए पछि १३८ जना शाखा प्रवन्धकहरुलाई तालिम दिइ सकेको छ । उनीहरु बाट ७०० जना फिल्ड स्तरका कर्मचारी र फिल्ड स्तरका कर्मचारीवाट करीब १लाख महिला सदस्य सम्म कोरोना महामारीबाट वच्ने सकारात्मक सन्देश प्रवाह भएको छ ।" श्रेष्ठले भने । साथै तालिम पछि धेरै कर्मचारी र सदस्यहरुले भ्याक्सिन लगाउन थालेको, धेरै महिलाहरु सुरक्षाको उपाय अपनाएर केन्द्र बैठक संचालन गर्न थालेको, अरु बचत तथा ऋणका कार्यक्रमहरु पनि शुरु भएर देखिने गरी परिणाम आएको श्रेष्ठको भनाई थियो । "यो

तालिममा सहभागीहरुको एक झलक

दोस्रो तालिम लघुवित्त संचालन गर्ने सहकारी संस्थाहरुलाई लक्षित गरी आयोजना गरिएको छ । तालिमका सहभागीहरुले पनि यहाँबाट सिकेर अरुलाई सिकाउने काम प्रभावकारी रुपमा गर्नु हुनेछ भन्ने आशा गरेका छौँ । यसले हाम्रो समुदाय र लघुवित्त क्षेत्रमा नै कोरोनाको असर न्यूनिकरण गर्न सघाउने छ ।" श्रेष्ठको भनाई थियो ।

तालिमको शुरुवातमा प्रशिक्षक डा. डी.एस.के. रावले तालिम कुनै प्राविधिक सिकाईको लागि नभई कोरोना महामारी प्रतिको वुझाईमा स्पष्टता ल्याउने र मानिसको व्यवहारमा परिवर्तन ल्याएर समुदाय र कार्यस्थलमा कोरोना महामारीको असर कम गर्ने प्रयास भएको धारणा राखेका थिए ।

चार वटा सत्रमा रहेको उक्त प्रशिक्षक प्रशिक्षणमा प्रशिक्षक द्वय डा. सौमित्र दत्ता र आलोक चक्रवर्तीले दुई दुईवटा सत्र सहजीकरण गरेका थिए । तालिमका क्रममा प्रशिक्षकहरुले मुख्यतया: कोरोना महामारीको हाल सम्मको अवस्था तथा आम जनमानसमा यसको असर कस्तो छ, कोरोना संक्रमण तथा महामारीबाट कसरी सुरक्षित हुने, यसको सामना कसरी गर्ने र कोरोना संक्रमण तथा महामारीलाई कसरी परास्त गर्ने भन्ने चारवटा विस्तृत पाटोहरु समेटिएका थिए ।

यस्तै आरएमडीसी लघुवित्त वित्तीय संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत ज्योती चन्द्र ओझाले आफ्नो समापन मन्तब्यमा लघुवित्त वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरु कोरोना महामारी विरुद्ध जनचेतना फैलाउन सक्षम रहेको वताउदै यो कामलाई तालिमका सहभागीहरुले तालिममा सिकेको ज्ञान प्रवाह गदै प्रभावकारी ढंगले अघि वढाउने विश्वास व्यक्त गरे । साथै ओझाले तालिमका सहजकर्ताहरु, आयोजक अपरच्यूनिटी इन्टरनेशनल तथा सहभागी सबै प्रशिक्षार्थीहरुलाई धन्यवाद दिएका थिए ।

तालिम पछि गरिएको मुल्याङ्कनले तालिम प्रभावकारी भएको देखाउनुको साथै सहभागीहरुले तालिमबाट कोरोना महामारी सम्वन्धी समाजमा उठेका भ्रमहरु हटाउन सफल हुने वताएका थिए । साथै उनीहरुले चाँडैनै आफ्नो संस्था भित्र सहकर्मीहरुको लागि तालिमको आयोजना गर्ने प्रतिवद्धता पनि जनाएका थिए ।

(पृष्ठ १ बाट ...)

तीन शुन्यको अवधारणा ...

गर्नु पर्ने वताए । "हामी संग समस्याहरुको समाधान गर्नको लागि स्रोत र साधनको साथै ज्ञान र सीपहरु पनि छन् । आर्थिक स्रोत पनि पर्याप्त छ तर हामीमा संस्कार र संकल्पको कमी छ । त्यसैले संस्कार र संकल्पका साथ हामी संग भएको क्षमता प्रदर्शन गर्नु जरुरी छ ।" श्रेष्ठले थपे ।

फोरमले विश्वका तीन ठूला समस्या शुन्य गरिबी, शुन्य वेराजगारी र शुन्य हरितगृह ग्यास उत्सर्जन र सो अन्तर्गत १० बटा उप शिर्षकहरुमा छलफल गरेको थियो । छलफल पछि आगामी दुई बर्ष भित्र कार्यान्वयन गर्ने गरी कार्ययोजना समेत वनाएको छ । सोही कार्ययोजना २०७८ आषाढ २० गते बंगलादेशको युनूस सेन्टरले आयोजना गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय साझा फोरममा पनि प्रस्तुत गरिने छ ।

कार्यक्रममा आर्थिक, सामाजिक, शिक्षा, वातावरण, महिला युवा तथा अन्य विभिन्न क्षेत्रका २ सय ५६ जना व्यक्तीहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस,
नेपाल फोरमको दुई बर्षे कार्ययोजना कार्यान्वयन शुरू

११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवसको अवसरमा २०७८ आषाढ १६ मा आयोजित नेपाल फोरमले पारित गरेको दुई बर्षे कार्ययोजना कार्यान्वयन शुरु भएको छ । सो कार्ययोजनाको आधारमा लघुवित्त संस्थाहरुले आन्तरिक कार्ययोजना वनाएर सोको कार्यान्वयन गर्न शुरु गरेका छन् । ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस, नेपाल फोरमले १४ बुँदे कार्ययोजना तयार गरेको थियो ।

यसै सन्दर्भमा उक्त दुई बर्षे कार्ययोजना कार्यान्वयनको विषयमा २०७८ साउन २४ गते पहिलो र २०७८ भदौ ९ गते दोस्रो अन्तरकृया आयोजना गरिएका छन् ।

छलफलको क्रममा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष तथा कार्ययोजना कार्यान्वयन एवं अनुगमन समितिका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले विश्वका तीन ठूला साझा समस्या गरिबी, बेरोजगारी र वढ्दो कार्बन उत्सर्जन हाम्रो लागि पनि ठूलो चुनौति भएको वताउदै यस विरुद्ध एक भएर अघि वढ्नु पर्ने वेला आएको धारणा राखेका थिए । साथै श्रेष्ठले यीनै चुनौतिहरुमा केन्द्रित भएर ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवसको आयोजना गरेको र नेपाल फोरमले पारित गरेका १४ वटा लक्ष्यहरु पनि यिनै समस्याहरु संग जुध्ने शुरुवात भएको उल्लेख गरेका थिए । "११औँ व्यवसाय दिवसको अवसरमा नेपाल फोरमले हाम्रो क्षमताको आधारमा सहजै पूरा गर्न सक्ने लक्ष्यहरु राखेर १४ बुँदे कार्ययोजना तयार पारेको हो । जुन लक्ष्यहरु हामीले राखेका छौँ हाम्रो क्षमताको आधारमा हेर्दा त्यो लक्ष्य निकै सानो छ । त्यसैले यही कार्ययोजना भित्र रहेर मात्र काम हुनु पर्छ भन्ने छैन् । मुख्य कुरा कामको शुरुवात हुनु पर्‍यो र संख्यात्मक भन्दा गुणात्मक पाटोलाई जोड दिनु पर्‍यो जुन अरुको लागि पनि अनुकरणीय होस" श्रेष्ठको भनाई थियो । साथै श्रेष्ठले रोजगारी सिर्जना गर्न हरेक लघुवित्त संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्रमा रहेका विद्यालयहरुमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन तथा रोजगार प्रवर्द्धन केन्द्र (Enterprise Incubation Centre) स्थापना गर्ने, कार्बन उत्सर्जन न्यूनिकरण गर्न वातावरणमैत्री स्वावलम्बी गाउँ निर्माण गर्ने एवं ३जीरो क्लवहरु गठन र विस्तार गर्ने र गरिबी घटाउन सदस्यका छोराछोरी एवं विदेशबाट फर्केका युवायुवतीहरुलाई स्वरोजगार वनाउने तर्फ लाग्न जोड दिएका थिए ।

उक्त अन्तरकृया कार्यक्रममा आरएमडीसीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत ज्योति चन्द्र ओझाले गरिबी, वेरोजगारी र कार्बन उत्सर्जनमा नेपालको अवस्थाबारे जानकारी गराँउदै ११औ सामाजिक व्यवसाय दिवस, नेपाल फोरमले तयार पारेका १४ वटा लक्ष्यको सान्दर्भिकताबारे प्रकाश पारेका थिए ।

कार्ययोजना कार्यान्वयन बारे आयोजित छलफलको एक झलक

छलफलहरुमा केही लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाहरुले आफ्नो कार्ययोजना सार्वजनिक गरेका छन् । दुई बर्षे कार्ययोजना कार्यान्वयनबारे आयोजना गरेको पहिलो अन्तरकृयामा जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड, कटहरी मोरङ्ग र यूनिक नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड, कोहलपुर बाँकेले वनाएको कार्ययोजना बारे छलफल भएको थियो ।

पहिलो अन्तरकृयाका अवसरमा जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत संञ्जय मण्डलले ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस, नेपाल फोरमले तयार गरेको दुई बर्षे कार्ययोजना अन्तर्गत आफ्नो संस्थाले वनाएको कार्ययोजना प्रस्तुत गरेका थिए । जीवन विकासको कार्ययोजनामा ग्रामीण क्षेत्रका ५ वटा विद्यालयहरुमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन केन्द्र (Enterprise Incubation Centre) स्थापना गर्ने, ५ जना सदस्यका सफलताको कथा तयार गरी प्रचार प्रसार गर्ने, सदस्यहरुलाई २० वटा अध्ययन भ्रमणहरु गराउने, २०० जना सदस्यका छोराछोरीलाई उद्यमी वनाउने, सीप विकास कोष स्थापना गर्ने, स्वरोजगार सिर्जना गर्ने हेतुले विदेशबाट फर्केका युवायुवती हरुको सीप तथा क्षमताबारे अध्ययन गरी सोको आधारमा वर्गीकरण गर्ने, केन्द्रिय कार्यालयमा एउटा इकाई स्थापना गरेर अति गरिबीमा रहेकाहरुको लगत राखी जीवनस्तर माथि उकास्ने काम गर्ने, २ वटा हरित व्यवसाय (green shop) स्थापना गर्ने, ३ वटा वातावरणमैत्री स्वावलम्बन गाउँ (Self-help Eco-village) विकास गर्ने, १० वटा तीन जीरो क्लव निर्माण गर्ने, तीनवटा स्कुलमा ग्रामीण उर्जा प्रविधिहरुबारे सहकार्य गर्ने र ५० जना सदस्यहरुलाई फलफुलका विरुवाहरु वितरण गर्ने लक्ष रहेको छ ।

सोही अवसरमा यूनिक नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका कार्यकारी निर्देशक डा. गोपाल दहितले दुई बर्षे कार्ययोजनाका सबै १४ वटा बुदाँहरुलाई आफ्नो संस्थाले कार्यान्वयन गर्ने र कार्यान्वयनको लागि बार्षिक लक्ष निर्धारण गरेर अघि वढेको जानकारी गराए । हाललाई सो कार्ययोजना संस्थाको नीति तथा कार्यक्रममा राखेर वजेटको समेत व्यवस्था गरेको र सम्पूर्ण कर्मचारीहरुलाई २ दिने अभिमुखीकरण तालिम सम्पन्न गरेको पनि डा. दहितको भनाई थियो ।

यस्तै दुई बर्षे कार्ययोजना कार्यान्वयनबारे आयोजित दोस्रो अन्तरकृया कार्यक्रममा कैलालीको किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड र नवलपरासीको नवप्रतिभा वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेडले आफुले वनाएको कार्ययोजना प्रस्तुत गरेका थिए ।

जस अनुसार किसान वहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाले एउटा दक्ष जनशक्ति उत्पादन केन्द्र (Enterprise Incubation Centre) स्थापना गर्ने, १० जना सफल उद्यमीका सफलताको कथाहरु तयार पारी प्रचार प्रसार गर्ने, ३ वटा अध्ययन अवलोकन भ्रमण गराउने, ५० जना सदस्यका छोराछोरीलाई उद्यमशीलतामा जोड्ने, १ स्थानमा संयुक्त सीप विकास कोष स्थापना गर्ने, विदेशबाट फर्केका युवाहरुको सीप र क्षमताको सूचि तयार गरी स्वउद्यमी वनाउन आवश्यकताको आधारमा आर्थिक सहयोग समेत गर्ने, समुदाय स्तरमा अति विपन्न वर्गको उत्थानको लागि कार्यालयमा छुट्टै शाखा स्थापना गर्ने, हरेक बर्ष सदस्यको आवश्यकता विश्लेषण गरी सुधारिएको वित्तीय र गैर वित्तीय सेवा प्रवाह गर्ने, १ स्थानमा हरित व्यवसाय (Green Shop) स्थापना गर्ने, १ वटा वातावरणमैत्री स्वावलम्बन गाउँ (Self-help Eco-village) निर्माण गर्ने, ५ वटा ३जीरो क्लव निर्माण गर्ने, ३ वटा स्कुलमा ग्रामीण उर्जा प्रविधिबारे अभिमुखीकरण तालिम आयोजना गर्ने र १०० जना सदस्यहरुलाई फलफुलका विरुवाहरु वितरण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष राखेको छ ।

यसै गरी नभप्रतिभा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी निर्देशक राम प्रसाद काफ्लेले आफ्नो संस्थाले तयार पारेको दुई बर्षे कार्ययोजना प्रस्तुत गरेका

(बाँकी पृष्ठ ५ मा)

स्वावलम्बन विकास केन्द्रको तीसौँ बार्षिकोत्सव सम्पन्न

वार्षिकोत्सव समारोहलाई सम्बोधन गर्दै केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठ

वित्तीय पहुँचको माध्यमबाट ग्रामीण क्षेत्रका विपन्न समुदायको जिवनस्तर माथि उकास्दै गरिबी निवारण गर्ने दूरदृष्टिका साथ विक्रम संबत २०४८ साल श्रावण २८ गते स्थापना भएको स्वावलम्बन विकास केन्द्रले तीन दशक लामो यात्रा पुरा गरेको छ। केन्द्रले २०७८ साउन २८ गते अनलाईन जुम माध्यमबाट तीसौ वार्षिकोत्सव समारोह सम्पन्न गरेको छ।

यस अवसरमा आयोजित छलफलमा केन्द्रका संस्थापक, प्रवन्ध समिति, संस्थागत तथा व्यक्तिगत सदस्य र संस्थागत सदस्य संस्थाका प्रतिनिधिहरु, केन्द्रलाई अगाडी वढाउन विभिन्न समयमा योगदान गर्ने व्यक्तिहरु, केन्द्रका कर्मचारी, स्रोत व्यक्ति, शुभचिन्तक र अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागिता रहेको थियो।

सो अवसरमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले ३० बर्षे यात्रा पुरा भएको अवसरमा केन्द्रको पारिवारीक भेटघाट र खुशी वाँडने उद्देश्यका साथ अनलाईन भेला आयोजना गरिएको वताए। "जुन बेला शुरुवात गरिएको थियो उ वेला स्वावलम्बन विकास केन्द्रको सेवा यति फस्टाउला भन्ने लागेको थिएन। देशको गरिबी निवारणमा लघुवित्तको माध्यमबाट यति योगदान गर्न सकिएला भन्ने कल्पना थिएन। तर आज सानो भए पनि राष्ट्रलाई योगदान दिन सफल भएका छौँ।" श्रेष्ठले भने। साथै श्रेठले संस्था दिगो रुपमा अघि वढ्न सक्ने गरी आत्मनिर्भर रहेको पनि वताए। "विगतमा समस्या हुदा कर्मचारीले ५ प्रतिशत योगदान गर्ने लगायत अन्य कोषहरु वनायौँ। उ बेला कमिलाले बर्खाको झरीमा वाँच्नको लागि दुलोमा घर वनाउने सामाग्री जम्मा गरे जस्तै मुठ्ठी मुठ्ठी जम्मा गरेर अहिले हामी सहज अवस्थामा छौँ। कोरोना महामारी शुरु भए देखि नै आम्दानी भएको छैन्। अहिले धेरै कार्यक्रम निशुल्क गरेका छौँ। कर्मचारीहरु र अन्य सम्पूर्ण खर्च विगतको बचतबाट दिएका छौँ। स्वावलम्बन लघुवित्तमा रहेको लगानीले गर्दा पनि अहिले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले वाँच्न सफल भएको छ।" श्रेष्ठको भनाई थियो।

केन्द्रका परिकल्पनाकार समेत रहेका श्रेष्ठले संस्थालाई यो उचाईमा पुर्‍याउन योगदान गर्ने सहकर्मी तथा अन्य सबैलाई स्मरण गर्नुका साथै केन्द्रले हासिल गरेको उपलब्धिमा खुशी व्यक्त गरे। साथै श्रेष्ठले शुरुका दिनमा जुम्ला र कालिकोट जिल्लाको कुना काप्चा पुगेर कामको शुरुवात गरेको पनि स्मरण गरे। "उ वेला कर्णालीमा कार्यक्रम गर्नु चानचुने कुरा थिएन। विकटताको कारण स्थानीयलाई नुन तेल जोहो गर्न समेत कठिन थियो। जुम्लामा हामी आफैलाई खानको लागि पनि चिनी, चामल, तरकारी नेपालगञ्जबाट लिएर जानु पर्थ्यो। स्वावलम्बन विकास केन्द्रको परियोजना शुरु भए पछि काउली, गाजर जस्ता तरकारी स्थानीयले नै उत्पादन गर्न सिके। स्थानीय स्तरमा मुख्यतयाः उ वेला गरेका कार्यक्रमले वित्तीय अवस्था सुधार हुनुको साथै वन संरक्षण, पोषणमा सुधार, आर्थिक सवलीकरण र समुदायको सशक्तिकरण तथा पूर्वाधार निर्माणको क्षेत्रमा निकै ठुलो सफलता प्राप्त भएको थियो।" स्थापनाकाल सम्झदै श्रेष्ठले भने।

गरिबी निवारण गर्ने लक्षलाई सघाउन अपील गर्दै श्रेष्ठले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले ३० बर्ष पुरा गरेको उपलक्ष्यमा हरेक सदस्य संस्थालाई कम्तिमा १०० जना दीनहिनहरुलाई स्वावलम्बी भएर दुई छाक खान पुग्ने अवस्थामा पुर्‍याउन र हरेक संस्थाले ५०० सय जना सदस्यका छोराछोरीलाई स्वरोजगार वनाउने पहल गर्न अनुरोध गरे।

सो अवसरमा बोल्दै केन्द्रका संस्थापक सदस्य डा. सुमित्रा मानन्धर गुरुङ्गले नेपालमा गैरसरकारी क्षेत्रको शुरुवात संगै स्वालम्बन विकास केन्द्रको स्थापना भएको स्मरण गराईन्। नेपालमा हजारौँको संख्यामा गैरसरकारी संस्था स्थापना भएको तर दिगो रुपमा थोरै मात्र चलेको र ती थोरै मध्येको एक स्वावलम्बन विकास केन्द्र भएको वताईन। केन्द्रलाई यो सफलतामा पुर्‍याउन कुशल नेतृव्व, स्पष्ट दृष्टिकोण, उचित संस्थागत सुशासन, अनुशासन, संस्कार, पारदर्शिता तथा प्रतिबद्धता जस्ता कारणहरु रहेको डा. सुमित्राको भनाई थियो।

सोही अवसरमा बोल्दै संस्थाका सदस्य राम कुमार श्रेष्ठले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले विकट क्षेत्र र गरीब समुदाय विचमा किन र कसरी काम गर्नु पर्छ भन्ने उदाहरण स्थापित गरेको धारणा राखे।

छलफल कार्यक्रममा उपस्थित सदस्य तथा अन्य वक्ताहरुले केन्द्रले भविष्यका दिनमा कसरी अघि वढ्ने, के सुधार ल्याउने ? कसरी सुधार्ने ? लघुवित्त क्षेत्रलाई कसरी थप प्रभावकारी वनाउन सघाउने जस्ता विषयमा आ-आफ्नो सुझाव, धारणा तथा अपेक्षाहरु राखेका थिए।

विगत ३० बर्षको दौरानमा केन्द्रले पिछडिएको समुदाय, विपन्न बर्ग, विशेषतः गरीव पिछडिएका महिला वर्गको सामाजिक र आर्थिक अवस्था उकास्न विभिन्न परियोजना तथा कार्यक्रमहरु संचालन गरेको छ। विक्रम संवत २०४८ साल पुष १७ गते नेपालकै विकट क्षेत्र कर्णालीको जुम्ला जिल्लाबाट सामुदायिक स्वावलम्बन विकास परियोजना संचालन गरेर गरिबी निवारण कार्यको शुरुवात गरेकोमा २०४९ सालमा पूर्वी तराईका सिरहा, सप्तरी र उदयपुरको एक-एक वटा गाउँमा स्वावलम्बन बैंकीङ कार्यक्रम शुरुवात गरेको थियो। गरीब र विपन्न महिलाहरुमा वित्तीय पहुँच पुर्‍याउने लक्षका साथ परीक्षणको रुपमा शुरु गरिएको यो कार्यक्रमको सफलता पछि स्वावलम्बन बैकीङ कार्यक्रम अन्य जिल्लामा पनि विस्तार भएको हो। विक्रम संवत २०५१ सालमा शुरु भएको स्वावलम्बन लघुवित्त कार्यक्रम विक्रम संवत २०५८ मा ८ जिल्लाका ३५ हजार भन्दा वढी सदस्य र २९ हजार ऋणी सदस्यहरु सहित स्वावलम्बन लघुवित्त विकास बैंक (हाल स्वावलम्बन लघुवित्त वितीय संस्था लि.)मा रुपान्तरण भयो। यसको करिव एक दशक पछि थप १४ जिल्लाका ५८ हजार ४ सय ४१ सदस्य सहित जिन्सी, नगद तथा मानव श्रोत स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडलाई हस्तान्तरण गरेको थियो। स्वावलम्बन विकास केन्द्र विपन्न वर्ग माँझ लघुवित्त कार्यक्रम संचालन गर्न नेपाल राष्ट्र बैकवाट स्विकृती प्राप्त गर्ने पहिलो संस्था हो।

लघुवित्त कार्यक्रम स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडलाई हस्तान्तरण गरे पछि केन्द्रले हाल लघुवित्त कार्यक्रम संचालन गर्ने 'घ' वर्गका लघुवित्त संस्था र सहकारी संस्थाहरुका पदाधिकारी र कर्मचारीहरुको दक्षता र सीप अभिबृद्धि गर्न तालिम, छलफल, सभा, सेमिनार एवं स्वदेश तथा विदेशमा रहेका लघुवित्त संस्थाहरुको अध्ययन, अवलोकन भ्रमण कार्यक्रमको संयोजन तथा आयोजना गर्ने गरेको छ। यस्तै लघुवित्त सेवाग्राही सदस्यहरुको चेतना, क्षमता तथा वित्तीय साक्षरता विकास गर्नको लागि राष्ट्रिय तथा क्षेत्रिय स्तरमा सभा,

सम्मेलनको पनि आयोजना गर्ने गरेको छ। 'स्वच्छ लघुवित्त हाम्रो अभियान' भन्ने मुल नाराका साथ अगाडी वढेको स्वावलम्बन विकास केन्द्रले लघुवित्त कार्यक्रम संचालन गरी रहेका संस्थाहरुलाई सदस्यता प्रदान गरी आफ्नो संजालमा व्यापकता दिदै आएको छ। हाल केन्द्रका संस्थापक सदस्य सहित १२ जना व्यक्तिगत सदस्य तथा देश भरी गरी ४४ वटा संस्थागत सदस्यहरु छन्।

समारोहमा सहभागीहरु

केन्द्रले पछिल्लो समय विश्वकै ठुला समस्या गरिबी, वेरोजगारी र वढ्दो कार्बन उत्सर्जनको हल गर्न आफ्ना सदस्य संस्थाहरु संगको सहकार्यमा शुन्य गरिबी, शुन्य बेरोजगारी र शुन्य कार्बन उत्सर्जनको अभियान शुरु गरेको छ। यसकोलागि ११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवसको अवसरमा नेपाल फोरमको आयोजना गरेर आगामी दुई बर्ष भित्र कार्यान्वयन गर्ने गरी १४ बुँदे कार्ययोजना तयार गरेको छ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले आफ्नो कार्यक्रमलाई अझ जनमुखी वनाउने क्रममा सदस्य संस्थाहरु मार्फत लघुवित्त सेवाग्राही सदस्यका छोरा-छोरीहरु तथा विदेशबाट फर्केका युवा-युवतीहरुलाई स्वदेशमा नै स्वरोजगारी दिने, स्वउद्यमी वन्ने अवसर तथा पूँजी उपलब्ध गराउने कार्यको थालनी पनि गरेको छ। केन्द्रले आफ्ना सदस्य संस्थाहरु मार्फत स्थानीय श्रोत र साधनको जगेर्ना गरी वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्ने तथा जीवनस्तर माथि उकास्ने अभिप्रायले वातावरणमैत्री स्वावलम्बी गाउँ विकास अभियान पनि शुरु गरेको छ। यस्तै लघुउद्यमशीलता विकासमा उत्कृष्ट योगदान गर्ने संस्था र लघुवित्त सेवा प्राप्त गरी उद्यम/व्यवसाय गर्ने सदस्यहरु मध्येबाट उत्कृष्ट महिला उद्यमीहरुलाई सम्मानित पनि गर्दै आएको छ। केन्द्रले आउँदा दिनमा गरीबी निवारण तथा सबैलाई स्वदेशमै रोजगारीको अवसर श्रृजना गर्नको लागि सदस्य संस्थाहरु सित समन्वय गरी निरन्तर अगाडी वढ्ने अठोट गर्दछ।

(पृष्ठ ३ बाट ...)

११औँ सामाजिक ...

थिए। प्रस्तुत कार्ययोजना अनुसार नवप्रतिभा वचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले ३वटा विद्यालयमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन केन्द्र (Enterprise Incubation Centre) स्थापना गर्ने, ५ जना सफल उद्यमीका सफलताको कथाहरु तयार पारी प्रचार प्रसार गर्ने, १० वटा अध्ययन अवलोकन भ्रमण गर्ने, सदस्यका १८० जना छोराछोरीलाई उद्यमशीलतामा जोड्ने, एक स्थानमा संयुक्त सीप विकास कोष स्थापना गर्ने, विदेशबाट फर्केका युवाहरुको सीप र क्षमताको सूचि तयार गरी सोही अनुसार स्वरोजगार वनाउने, अति विपन्न वर्गको उत्थानको लागि कार्यालयमा छुट्टै शाखा स्थापना गर्ने, ६ महिना भित्र आफ्नो कार्य क्षेत्रमा रहेका गरीबहरुको पहिचान गरी सीप र क्षमता अभिबृद्धि गर्ने, सदस्यहरुलाई पायक पर्ने स्थान छानौट गरी एक स्थानमा हरित व्यवसाय (Green Shop) स्थापना गर्ने, २ वटा वातावरणमैत्री स्वावलम्बन गाउँ (Self-help Eco-village) निर्माण गर्ने, ५ वटा ३ जीरो क्लव निर्माण गर्ने, ३वटा स्कुलमा ग्रामीण उर्जा प्रविधिबारे अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गर्ने र २५ जना सदस्य मार्फत १२५ घरधुरीलाई फलफुलका विरुवाहरु वितरण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष राखेको छ।

११औँ सामाजिक व्यवसाय दिवस, नेपाल फोरमले तयार पारेको दुई बर्षे कार्ययोजनाका मुख्य लक्ष्यहरु निम्नानुसार रहेका छन्।

क) रोजगारी सिर्जना

१. ग्रामीण क्षेत्रका माध्यमिक विद्यालयहरुसँग सहकार्य गरी विद्यार्थीहरुका लागी २० वटा सीपमूलक रोजगार प्रवर्द्धन केन्द्रहरु (Enterprise Incubation Centers) स्थापना गर्ने।

२. २० जना सफल लघुउद्यमीहरुको सफलताका कथा तथा अन्य अध्ययन सामाग्री तयार गरी सम्भावित लघु-उद्यमीहरुलाई उद्यमशीलता सम्बन्धी ज्ञान प्रदान गर्ने।

३. संम्भावित लघु-उद्यमीहरुलाई सफल उद्यमबारे जानकारी गराउन २५ वटा अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रमको आयोजना गर्ने।

४. उच्च शिक्षा अध्ययनरत लघुवित्त सदस्यहरुको छोराछोरी मध्ये एक हजार जनालाई उद्यमी वनाउने।

५. उद्यमशीलता विकासको लागी लघुवित्त संस्था र शैक्षिक संस्थाहरु मिलेर संयुक्त सीप विकास कोष खडा गर्ने।

६. स्वरोजगार सिर्जना गर्न वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका युवाहरु र उनीहरुमा भएको सीपको सुचि तयार गर्ने।

ख) गरिबी उन्मुलन

७. प्रत्येक MFI ले आफ्नो सेवा अन्तर्गत Hardcore Poor / Marginalized families को जीवनस्तर उकास्नका लागी Hardcore Poor Cell तयार गर्ने

८. प्रत्येक MFIs ले ६ महिना भित्र आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र रहेको अति विपन्न परिवारहरुको पहिचान गर्न सर्वेक्षण गर्ने तथा उनीहरुलाई तालिम प्रदान गरी समूहमा आबद्ध गराउने र उनीहरुको आवश्यकता पहिचान गरी सेवा प्रदान गर्ने।

९. सदस्यहरुको उत्पादनको बजारीकरणको लागी सामाजिक व्यवसायको रुपमा सदस्यहरुको स्वामित्वमा २० वटा Green Shop शुरु गर्ने।

ग) कार्बन (हरितगृह ग्याँस) न्यूनीकरण

१०. स्थानीय सरकारसँगको सहकार्यमा ग्रामीण क्षेत्रमा २० वटा Eco-village विकास गर्ने।

११. स्थानीय युवाहरुको १०० वटा 3 zero club गठन गरी उनीहरुलाई राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय सञ्जालसँग जोड्ने।

१२. स्वावलम्बन विकास केन्द्र र आरएमडीसीले ४ वटा स्थानीय नगरपालिकाहरुसँग सहकार्य गरी उनीहरुको कार्यक्रम र योजनामा 3 Zero को अवधारणालाई समावेश गरी कार्यान्वयन गर्न पहल गर्ने।

१३. ग्रामीण प्रविधि केन्द्र नेपालको सहकार्यमा १० वटा ग्रामीण विद्यालयहरुमा ग्रामीण उर्जा प्रविधि शिक्षा प्रदान गर्ने।

१४. जग्गाको स्वामित्व भएका आफ्ना ग्रामीण भेगका सदस्यहरु मार्फत प्रत्येक लघुवित्तले फलफूल वृक्षारोपण अभियान चलाउने।

विपन्न समुदायको पहुच पुऱ्ने गरी

डिजिटल लघुवित्त सेवा प्रवाह गर्ने बेला भयो

कार्यक्रममा सहजकर्ता तथा वक्ताहरु

लघुवित्त सेवालाई डिजिटलाईजेशन अर्थात यान्त्रिकीकरण गरी सरल, सहज र किफायती सेवामा विपन्न समुदायको पहुच पुर्‍याउन लघुवित्त संस्थाहरु अग्रसर हुनु पर्ने वेला आएको यस क्षेत्रका अगुवाहरुको धारणा छ । डिजिटल प्रविधिको प्रयोगले थोरै समय, थोरै लगानी र थोरै प्रयासमा धेरै प्रतिफल निकाल्न सकिने हुदा यान्त्रिकीकरण (डिजिटलाईजेशन) गर्नु समय सान्दर्भिक हुने र यान्त्रिकीकरण गर्दा लघुवित्तको मुलमर्म, भावना तथा उद्देश्य प्रति सजग भएर गरीबमैत्री प्रविधि अपनाउनु पर्ने उनीहरुको धारणा छ । २०७८ आषाढ २० गते स्वावलम्बन विकास केन्द्र द्वारा दसौँ अनलाईन संवाद श्रृखला अन्तर्गत आयोजित "लघुवित्तमा यान्त्रिकीकरणको अवसर र चुनौति" विषयक वेविनारका सहभागीहरुले यस्तो निष्कर्ष निकालेका हुन् ।

वेविनारलाई सम्वोधन गर्ने क्रममा स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले अहिलेको परिवेशमा लघुवित्त क्षेत्र पनि डिजिटल संसारबाट टाढा वस्न नसक्ने वताउदै लघुवित्त संस्थाहरुले डिजिटल प्रविधि प्रयोगमा जोड दिनु पर्ने धारणा राखे । तर डिजिटल प्रविधि प्रयोग गर्दा गरीबमैत्री हुनु पर्ने र प्रविधिको प्रयोग लघुवित्तको मर्म र उद्देश्यलाई केन्द्रमा राखेर गर्नु पर्ने धारणा राखे । "अहिले हामी प्रविधिको युगमा छौँ । प्रविधिले सबै तिर क्रान्ति ल्याएको छ । अव लघुवित्तको लागि पनि यो अपरिहार्य हो । तर हामीले यसको सदुपयोग गर्नमा सचेत र सजग हुनु पर्छ । प्रविधिको प्रयोगले कर्जाको गुणस्तरमा कस्तो परिवर्तन आयो ? यसले गरीबमा लगानी कति वढाउन सक्यो ? यो प्रविधिको प्रयोगले भाखा नाघेको कर्जा घटाउन काम गर्‍यो की गरेन ? धनी र गरीब विचको दुरी घटाउछ कि घटाउदैन ? लघुवित्तका विकृतिहरु हटाउन उपयोगी हुन्छ कि हुदैन भन्ने जस्ता प्रश्नको हल खोज्नु पर्छ ।" श्रेष्ठले भने ।

श्रेष्ठले लघुवित्त मानवीय सम्वन्ध संग गासिएको प्रणाली भएको र एक आपसमा भौतिक रुपले जोडिएको सम्वन्धको जग र त्यसका सवल पक्षलाई डिजिटलाईजेशनले कसरी कायम राख्छ भन्ने तर्फ ध्यान पुर्‍याउनु पनि अपरिहार्य भएको उल्लेख गरे ।

वेविनारका वक्ताहरुले बर्तमान सन्दर्भमा डिजिटल लघुवित्त सेवा अपरिहार्य हुनुको साथै अवसर र चुनौति दुबै भएकोले यसले उत्पन्न गर्ने जोखिमहरु प्रति सतर्क भएर डिजिटलाईजेशनलाई आत्मसात गर्नु पर्ने धारणा राखेका छन् ।

वेविनारमा आफ्नो प्रस्तुतिको क्रममा किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाका महा-प्रवन्धक डम्बर बहादुर शाहले लघुवित्त सेवामा डिजिटल प्रविधिको प्रयोग गर्दा कर्मचारीलाई काम गर्न सहज हुनुका साथै सदस्यहरुलाई सेवा लिन सहज भएको वताए । यस अघि शाहले किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाले ट्यावलेट बैंकिङ्ग, मोवाइल मिस्डकल सेवा, क्यूआर कोड सेवा, ई सेवा जस्ता डिजिटल सुविधा तथा प्रविधिहरु प्रयोग गरेको र सो बाट करिव ५७ हजार लघुवित्त सदस्यहरुले दैनिक आवस्यकताका भुक्तानी सेवा र सम्पूर्ण बैकिङ्ग सुविधाहरु पाएको जानकारी गराए । साथै डिजिटल प्रविधिको प्रयोगले हरेक शाखाको कारोबार ७ सेकेन्ड भित्र उपलब्ध भई सक्ने व्यवस्था हुनुका साथै संस्थाको प्रशासनिक कार्य र जनशक्ति व्यवस्थापनमा पनि ठूलो सहयोग पुगेको जानकारी गराए ।

वेविनारका अर्का वक्ता मुक्तिनाथ विकास बैंकका सहायक प्रमुख कार्यकारी अधिकृत गोविन्द बहादुर राउतले डिजिटल प्रविधिको प्रयोग पछि सेवामा सुधार आउनुका साथै छरितो, प्रभावकारी, कम खर्चिलो र पारदर्शी भएको कुरा उल्लेख गरे । साथै डिजिटल सेवा लघुवित्तको विभिन्न तहमा हुने जालसाजी तथा गैर कानुनी क्रियाकलाप रोक्न समेत प्रभावकारी हुने उल्लेख गरे । लघुवित्त सदस्यको व्यापार, व्यवसायको अवस्थावारे बुझ्न र ऋण लगानी विश्लेषण गर्न समेत यस्तो सेवा उपयोगी रहेको दृष्टान्त सुनाए । साथै राउतले मुक्तिनाथ विकास बैंकका १ लाख ४० हजार लघुवित्त सदस्य मध्ये आधा भन्दा वढी सदस्यहरुले मोवाइल बैकिङ्ग सेवा लिई रहेको जानकारी गराए ।

आफ्नो प्रस्तुतिको क्रममा जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत संञ्जय कुमार मण्डलले जीवन विकासको दृष्टान्तहरु दिदै लघुवित्त सेवा सहज र प्रभावकारी रुपमा लक्षित बर्ग सम्म पुर्‍याउन डिजिटल प्रविधिको प्रयोग अनिवार्य छ भन्ने कुरा प्रमाणित भएको वताए ।

हाल जीवन विकासले आफ्नै एप मार्फत सदस्यलाई नगद कारोबार, विल भुक्तनी सेवा र महत्वपूर्ण सुचना, जानकारी तथा ज्ञानवर्द्धक विषय बस्तु लगायतका सेवाप्रदान गरेको र यो सेवाबाट ७२ हजार सदस्य लाभान्वित भएको वताए । साथै मण्डलले यसवाट सदस्यहरु संग निरन्तर जोडिन र सेवा वारे सदस्यहरुको पृष्ठपोषण लिएर अघि वढन् पनि सहज भएको अनुभव सुनाए । यसै गरी जीवन विकासले एक गाउँ एक डिजिटल सदस्यको अवधारणा अनुसार गाउँगाउँमा एक जना डिजिटल सदस्य खडा गरेर प्रविधि चलाउन नजान्ने र इन्टरनेटको पहुच भन्दा टाढा रहेका सदस्यहरुलाई डिजिटल कारोवार सेवा प्रदान गरेको र यस्तो सेवाबाट हाल सम्म करिब १ अर्व रुपैयाँको कारोवार भएको मण्डलले जानकारी गराए । साथै ई सेवा, खल्ती जस्ता अनलाईन कारोवार प्रणाली मार्फत पनि सेवा प्रवाह गरेको, जीपीएस प्रविधि मार्फत सम्पूर्ण कार्यक्षेत्रको जानकारी राखेको र करिब १ हजार केन्द्रहरुले नगद रहित कारोवार गर्न सफल भएको मण्डलले वताए ।

यसै गरि जनशक्ति व्यवस्थापन र परिचालन, कर्मचारीहरुको बृत्ति विकास तथा अभिलेख, सुचना संकलन, अद्यावधिक तथा अभिलेखीकरण, केन्द्र बैठक संचालन, आन्तरिक लेखा परीक्षण लगायतका कार्यहरु समेत डिजिटल माध्यमबाट गर्न सफल भएको अनुभव सुनाए ।

बक्ताहरुले डिजिटल प्रविधिको प्रयोगमा सदस्यहरुले विश्वास गर्न र उनीहरुलाई यसको लागि मोवाईल फोन तथा प्रविधिको पहुँच पुर्‍याउन चुनौति रहेको वताउदै यसमा जोड गरेर अघि वढ्नु पर्ने धारणा राखे । सदस्य मैत्री डिजिटल प्रविधि र लघुवित्त मैत्री डिजिटल सेवाहरु अवलम्बन गर्नु पर्ने र वित्तीय साक्षरता जस्तै प्राविधिक साक्षरता पनि महत्वपूर्ण रहेकोले यसमा लघुवित्त संस्थाले काम गर्नु पर्ने उनीहरुको भनाई थियो ।

(बाँकी पृष्ठ ७ मा)

स्वावलम्बन विकास केन्द्रका चारवटा सदस्य संस्थालाई

ग्राहक सुरक्षा प्रमाणीकरण प्रमाण पत्र

कार्यक्रममा सहजकर्ता र वक्ताहरु

स्वावलम्बन विकास केन्द्रका ४ वटा सदस्य संस्थाहरुले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको ग्राहक सदस्य सुरक्षा प्रमाणीकरण (Client Protection Certification) प्रमाणपत्र प्राप्त गरेका छन् । यो प्रमाण पत्र प्राप्त गर्नेमा काठमाडौंको छिमेक लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड, बाँकेको यूनिक नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड, झापाको सहारा नेपाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड र कैलालीको किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड रहेका छन् ।

ग्राहक सदस्य सुरक्षा प्रमाणीकरण प्रमाणपत्र कुनै पनि वित्तीय सेवा प्रदायक संस्था ग्राहकहरुको लागि सुरक्षित छ भनी अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको **Smart Champaign** संस्थाबाट निर्धारण गरिएका ७ वटा मापदण्ड र १ सय ९८ वटा सुचकहरु पालना भए नभएको स्वतन्त्र मुल्यांकनको आधारमा प्रदान गरिन्छ ।

यो प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु अघि कुनै पनि संस्थाले प्रदान गर्ने सेवाको पारदर्शिता, संस्थाको आत्मनिर्भरता वा मुनाफा आर्जन, उपयुक्त योजना निर्माण र कार्यान्वयन, समस्या समाधानको संयन्त्र, ग्राहक सदस्यहरुको सुचनाको गोपनियता, सेवा प्रदायक संस्थाले ग्राहक सदस्य प्रति गर्ने न्यायपूर्ण र सम्मानजनक व्यवहार र जिम्मेवारपूर्ण लगानी तथा सदस्य प्रति जवाफदेहीता लगायत सुचकहरुको मुल्यांकन गरिन्छ ।

यसै सन्दर्भमा स्वावलम्बन विकास केन्द्रद्वारा २०७८ भाद्र १ गते १३औं सम्बाद श्रृंखला अन्तर्गत नेपालमा ग्राहक संरक्षण सिद्धान्त र अभ्यास विषयमा आयोजित छलफलका सहभागी विज्ञहरुले नेपालको लघुवित्त सेवा गरीब तथा विपन्नबर्गमैत्री वनाउदै ग्राहकको हक हित संरक्षणका विषयमा लघुवित्त संस्थाहरुले जिम्मेवार भएर लाग्नु पर्ने धारणा राखेका छन् ।

सो अवसरमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले हरेक लघुवित्त संस्थाहरुले प्रदान गर्ने ऋण गुणस्तरीय हुनुको साथै सदस्यको आवश्यकता क्षमता हेरेर मात्र ऋण प्रदान गर्नु पर्ने धारणा राखे । "ग्राहक सदस्यलाई तानातान गर्ने होडवाजी चलेको छ, एउटा ऋण असुल गर्न त्यसमाथि अर्को ऋण दिने परम्परा विकसित हुन थालेको छ । यो चिन्ताको विषय हो । यसले सदस्यलाई भलो गर्दैन । अनुचित तरिकाले ऋण माथि ऋण प्रवाह गरे त्यसको असर सदस्य संगै संस्थालाई पनि पर्छ । ग्राहक वलियो भए मात्र संस्था वलियो हुन्छ अनी वलियो संस्थाले मात्र राम्रो सेवा दिन सक्छ । अहिले लघुवित्त जुन उद्देश्य र मर्म अनुसार चल्नु पर्थ्यो, त्यसो नभई मुनाफा केन्द्रित भएको छ । सदस्यलाई विर्सेको छ ।" श्रेष्ठले थपे ।

कार्यक्रमका सहजकर्ता नेशनल माईक्रो फाइनान्सका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत राम बहादुर यादवले लघुवित्तको मापदण्ड विपरित ऋण माथि ऋण दिने अथवा कर्जा दोहोरोपना गर्नु अनैतिक र अनुचित कार्य भएको धारणा राख्दै सबै लघुवित्त संस्थाहरु मिलेर कर्जा दोहोरोपनाको अन्त्य गर्नु पर्ने धारणा राखे ।

कार्यक्रमका वक्ता महेन्द्र कुमार गिरीले लघुवित्तले सदस्यहरुको स्वास्थ्य, शिक्षा तथा अन्य सामाजिक सुरक्षामा काम गर्नु पर्ने धारणा राखे । नेपालमा लघुवित्तको प्रणाली परिवर्तन गरेरै भएपनि सदस्यहरुलाई शेयरधनि वनाउने अवधारणा ल्याउनु पर्ने गिरीको भनाई थियो ।

कार्यक्रमका अर्का वक्ता छिमेक लघुवित्त वित्तीय संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत चोला राज शर्मा जोशीले सदस्यहरुलाई लघुवित्त संस्थाहरुले उद्यमशील वनाउन तालिम र अन्य व्यवसाय विकास वा विविधिकरण वारे तालिम दिएर सक्षम नवनाए सम्म उनीहरुको अवस्था माथि उकास्न कठिन हुने धारणा राखे । उक्त वेविनारमा करीब १५० जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

कार्यक्रमका सहभागीहरु

(पृष्ठ ६ बाट ...)

विपन्न समुदायको ...

वेविनारका सहजकर्ता तथा स्वावलम्बन विकास केन्द्रका निर्देशक सतिश श्रेष्ठले डिजिटल प्रविधिको प्रयोगलाई अहिलेको असहज अवस्थामा सेवा प्रवाह संगै सम्वन्ध विस्तार गर्ने महत्वपूर्ण माध्यम भएको वताए । लघुवित्त संस्थाहरुले प्रविधिको प्रयोगलाई कोरोना महामारी तथा लकडाउनको अवसरको रुपमा मात्र नलिएर सहज लघुवित्त सेवा प्रवाह तथा कामको प्रभावकारिता र उत्पादकत्व वढाउनको लागि प्रयोग गर्न उपयुक्त हुने श्रेष्ठको सुझाव थियो ।

वेविनारमा बैंक वित्तीय क्षेत्र तथा गैर सरकारी संस्थाबाट आमन्त्रित १ सय ५७ जना प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

लघुउद्यमशीलता विकास सम्वन्धी वेविनार सम्पन्न

लघुवित्त कार्यक्रम मार्फत लघुउद्यशीलता विकास, प्रवर्द्धन तथा विस्तार गर्ने उद्देश्यले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले देशभरीको आफ्ना लघुवित्त तथा सहकारी सदस्य संस्थाहरु संग अन्तरकृया गर्दै आएको छ । यसै सन्दर्भमा २०७८ असोज ४ गते प्रदेश १ र २ का लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाहरु संग प्रादेशिक स्तरको अन्तरकृया आयोजना गरेको छ । अनलाईन माध्यमबाट सम्पन्न उक्त कार्यक्रममा ८ वटा संस्थाका १८ जना प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

उक्त अन्तरकृयालाई सम्वोधन गर्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले लघुवित्त अभियानको मुख्य उद्देश्य रोजगारी सिर्जना गर्ने तथा गरिबी निवारणमा सघाउने भएको स्मरण गराउदै यसकोलागि सबै लघुवित्त कार्यक्रम संचालन गर्ने संस्थाहरुले लघुउद्यमशीलता प्रवर्द्धन र विकासलाई पहिलो प्राथमिकतामा राख्नु पर्ने वताए । "गरिबी संग लड्ने र रोजगारी सिर्जना गर्ने हामी लघुवित्तकर्मीहरुको प्रमुख काम हो । पछिल्लो समय कार्बन उत्सर्जनको कारण उत्पन्न भएको जलवायु परिवर्तनको समस्या पनि हाम्रो सामु ठूलो चुनौति वनेर आएको छ । कार्बन (हरितगृह ग्याँसहरु) उत्पादन गर्नमा औद्योगिक राष्ट्रहरु मुख्य जिम्मेवार हुन् । यसमा हामी जस्ता विकासोन्मुख मुलुकको योगदान नगन्य छ । तथापि जलवायु परिवर्तनको असर भने हामी जस्ता न्यून आम्दानी भएका मुलुकहरुले खेप्नु परेको छ । विज्ञहरुले समुन्द्र तटीय क्षेत्रका देशमा डुवानको समस्या हुने खतरा औल्याएका छन् । साथै तापक्रम वढेर हाम्रो हिमालको अवस्थामा तिब्र रुपमा प्रभाव पारी रहेको तथ्य अन्तर्राष्ट्रिय एकीकृत पर्वतीय विकास केन्द्र (इसीमोड) लगायत अन्य विभिन्न अध्ययनहरुले देखाएका छन् । नेपालको हिमाली क्षेत्रमा हिउँ पग्लने दर वढनुको साथै नयाँ नयाँ हिमताल वन्ने र फुटने क्रम तिव्र गतिमा वढेको छ र यसले तल्लो भेगमा वस्ने समुदायमा वाढी, पहिरो संगै खडेरीको सामना गर्नु परेको छ । यस्ता समस्या संग जुध्न हामीले हाम्रो आर्थिक क्षमता वढाउनुको साथै वातावरणमैत्री व्यवहार विकसित गर्नु जरुरी छ ।" श्रेष्ठले भने । उद्यमशीलता विकास गर्न सके मात्रै धेरै समस्याको हल हुने विचार राख्दै श्रेष्ठले लघुवित्तका सबै ग्राहक सदस्यलाई उद्यमी वनाउन आग्रह गरे । निस्कृय सदस्यलाई जुनसुकै उपाय अपनाएर पनि सक्रिय वनाऔँ । साथै केही सदस्यलाई विशिष्ट उद्यमी वनाउन शुरु गरौँ । यसको लागि सबैले आ-आफ्नो संस्थामा उद्यमशीलता हेर्ने एउटा छुट्टै इकाई स्थापना गरौँ, सदस्यको उत्पादन वढाउन विज्ञ प्राविधिक (भेटेनरी र जेटिए) नियुक्त गरेर आवश्यक सेवा प्रवाह गरौँ । सदस्यको उत्पादनको लागि वजारलाई सुनिश्चित र उचित मुल्य पाउने गरी वजार व्यवस्थापन सम्वन्धी निकाय प्रवर्द्धन गरौँ । यसको लागि ग्राहक सदस्यको सहज पहुँच र स्वामित्व हुने गरी व जार सहकारीको अवधारणा अनुसार अघि वढौँ र यस्ता सहकारीलाई एक आपसमा जोडेर राष्ट्रिय स्तरको संजाल विस्तार गरौँ ।" श्रेष्ठको सुझाव थियो ।

सो अवसरमा वोल्दै सल्भ नेपालका कार्यकारी निर्देशक राजेन्द्र वहादुर प्रधानले जलवायु परिवर्तनको उच्च जोखिम समुहमा रहेको महिलाहरुको जोखिमता घटाउन लघुवित्तकर्मीहरुले काम गर्नु पर्ने धारणा राखे । साथै क्षमता विकासको लागि लघुवित्त उद्यमीको उत्पादन गैर आवासीय नेपाली मार्फत विदेशी वजार सम्म पुर्‍याउन सकिने सम्भावना रहेको र यसो गर्न सके उनीहरुलाई उच्च मुल्य दिलाउन सकिने धारणा राखे ।

यस अन्तरकृयामा सहभागीहरुले २०७६ पौष ९ र १० गते झापा जिल्लाको विर्तामोडमा आयोजना गरेको अन्तरकृयामा उद्यमशीलाता विकासबारे तय भएको १४ वुँदे संकल्प प्रस्तावको समिक्षा तथा सोको आधारमा आ-आफ्नो संस्थामा भएको प्रगति विवरण प्रस्तुत गरेका थिए । साथै बर्तमान परिवेशमा लघुवित्त कार्यक्रम मार्फत उद्यमशीलता

वेविनारका सहभागीहरु

विकास कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने बारे अनुभव तथा विचार आदान प्रदान गरेका थिए ।

प्रगति विवरण प्रस्तुत गर्ने क्रममा सहारा नेपाल बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेडका उप-निर्देशक दिनेश बहादुर निरौलाले सहारा नेपालले कृषि उद्यम प्रवर्द्धनमा जोड दिएको वताउँदै सोको लागि कर्मचारी राखेर सदस्यलाई कृषि प्राविधिक सेवा दिने गरेको र सदस्यहरुको उत्पादन आफैले किनेर विक्री गर्ने काम शुरु गरेको वताए । यसै गरी सहाराले उद्यमशीलता इकाई स्थापना गरेको र यसले कोरोना महामारीका वेला अनलाईन माध्यमबाट समेत सेवा दिएको जानकारी गराए ।

यसै गरी कर्णाली बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेडका अध्यक्ष टस वहादुर श्रेष्ठले आफ्नो संस्थाले ग्राहक सदस्यलाई वजारीकरणमा सहजीकरण गरेको जानकारी गराए ।

प्रगति विवरण प्रस्ततु गर्ने क्रममा नवोदय बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.का वलराम गजुरेलले ३८ विगाहामा तीनवटा सहकारी संस्था मिलेर सामुहिक धान खेती गरेको र यसवाट उन्नत तथा गुणस्तरीय विउ उचित मुल्यमा ग्राहक सदस्यहरुलाई उपलब्ध गराउने गरेको जानकारी गराए ।

यसै गरी जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्थाका उद्यमशीलता विकास अधिकृत संजय साहले पनि उद्यमशीलता विकास इकाई स्थापना गरेर विभिन्न काम अघि वढाएको र आगामी बर्ष करीव १० हजार जनालाई उद्यमी वनाउने लक्ष राख्नुका साथै सदस्यको अध्ययन अवलोकन भ्रमणहरु आयोजना गर्ने कार्यक्रम रहेको जानकारी गराए ।

सो अवसरमा श्रृजनशील लघुवित्त वित्तीय संस्था लि., महुली लघुवित्त वित्तीय संस्था लि. नेरुडे लघुवित्त वित्तीय संस्था लि. लगायत संस्थाका प्रतिनिधिहरुले आफ्नो प्रगति विवरण प्रस्तुत गरेका थिए । सहभागीहरुले कोरोना महामारीको कारण उद्यमशीलता विकासमा चाहेर पनि धेरै काम गर्न नसकेको धारणा राखेका थिए ।

उक्त वेविनारले नयाँ मार्गचित्र नवाई झापा गोष्ठीमा निर्धारित मार्ग चित्रलाई नै प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरी ६ महिना पछि फेरी समिक्षा गर्ने निर्णय गरेको छ ।

यस अघि केन्द्रले कैलाली जिल्लाको धनगढी र चिसापानी, दाङ्ग जिल्लाको घोराही, झापा जिल्लाको विर्तामोड र बाँके जिल्लाको कोहलपुरमा लघुउद्यमशीलता विकास तथा प्रवर्द्धन सम्वन्धी पाँच वटा अन्तर्कृया कार्यक्रमको आयोजना गरेको थियो ।

सहकारी संस्थाहरु गरीब केन्द्रित नहुँदा गरीब झन्झन् गरीब हुदै

कार्यक्रमका वक्ता महेन्द्र कुमार गिरी र सहजकर्ता डम्बर बहादुर शाह

सहकारी संस्थाहरुले दिने सेवा गरीव केन्द्रित हुन नसक्दा गरीबहरु झन् झन् गरीब हुदै गएको प्रति विज्ञहरुले चासो र चिन्ता व्यक्त गरेका छन् । स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ बैशाख ३ गते आयोजना गरेको सहकारी मार्फत लघुवित्त कार्यक्रम सञ्चालनका अवसर, चुनौती र आगामी कार्यदिशा विषयक पाँचौ अनलाईन संवाद श्रृंखलाका सहभागीहरुले यस्तो धारणा व्यक्त गरेका हुन् ।

वेविनारका वक्ता सहारा नेपाल वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत महेन्द्र कुमार गिरीले सहकारी मार्फत सञ्चालित लघुवित्त कार्यक्रमको वर्तमान अवस्था, सञ्चालनमा अवसर, चुनौती र आगामी कार्यदिशा वारे प्रस्तुति गरेका थिए ।

सो अवसरमा गिरीले नेपाल सरकारले सहकारीलाई अर्थतन्त्रको तीन खम्वा मध्ये एक खम्वा मानेको वताउदै हाल नेपालमा करीव ३० हजार सहकारी संस्था रहेको, उनीहरु मार्फत करीव ३ खरव बचत परिचालन भएको, ६४ हजार भन्दा वढी रोजगारी सिर्जना भएको र मुलुकको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा सहकारी क्षेत्रले ५ प्रतिशत योगदान गरेको जस्ता तथ्यहरु प्रस्तुत गरेका थिए । यस्तै गिरीले धेरै सकारात्मक पक्षका विच नेपालमा सहकारीहरुले गरीबी निवारणमा उल्लेख्य योगदान गर्न नसकेका दृष्टान्त पेश गरे । "हाल करिव ३० हजार सहकारी मध्ये १ सय देखि १ सय ५० सहकारी संस्थाले मात्रै लघुवित्त कार्यक्रम सञ्चालन गरेका छन् । कति जना सदस्य गरीवीको रेखावाट माथि उठे भन्ने आँकडा कसै संग छैन् । करिव ३५ प्रतिशत सहकारी सदस्यले वचत मात्रै गरेका छन्, कुनै पनि व्यवसाय गरेका छैनन् । जोखिम छ भन्ने थाहा हुदा हुदै सहकारीले ठुलो कर्जा प्रवाह गरेका छन् । नेतृत्वमा व्यक्तिवादी चरित्र हावी हुँदा गरीबको बचतमा जोखिम छ ।" गिरीले भने । प्रस्तुतीकै क्रममा गिरीले सहकारी मार्फत लघुवित्त कार्यक्रम संचालन गर्दा झन्झटिला नीतिगत समस्याहरु रहेको उल्लेख गरेका थिए ।

सो अवसरमा महेन्द्र कुमार गिरीले आफ्नो संस्था सहारा नेपालले गरेको केही सफल कामको दृष्टान्त प्रस्तुत गरेका थिए । सहारा नेपालले सरकारलाई कर तिर्ने संगै स्थानीय सरकार संग मिलेर सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत १८ वटा भन्दा वढी जेष्ठ नागरिक चौतारी निर्माण गरी दिवा सेवा प्रदान गरेको, १८०० विपन्न आवास निर्माणमा सहजीकरण गरेको, ३ हजार भन्दा वढी वायोग्यास प्लान्ट निर्माण गरेको, ८ हजार भन्दा वढी सोलार जडान गरेको र ९०० वटा स्यालो ट्यूवेल जडान गरेको वताए । यस्तै करीव २८ हजार सदस्यको स्वास्थ्य सुविधामा २८ करोड रुपैया खर्च गरेको, १४ हजार भन्दा वढी सदस्यलाई कृषि प्राविधिक सेवा प्रदान गरेको, विदेशवाट फर्केका ३ हजार भन्दा वढी युवाहरुलाई स्वरोजगार वनाउन अटो रिक्सा खरिदमा करिव ३० करोड लगानी गर्नुका साथै समुदायलाई कृषिमा आत्मनिर्भर वनाउने लक्ष सहित उपयुक्त व्यवसाय छनौट देखि वजारीकरण गर्ने सम्मको समन्वय गर्न प्राविधिकहरु सहितको एग्रो विजनेश यूनिट खडा गरेर काम शुरु गरेको जानकारी गराएका थिए ।

वेविनारमा वोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले करिव ७ दशक लामो इतिहास वोकेको सहकारी क्षेत्रले हाल गरीब तथा निमुखाहरुको जीवनस्तर उकास्न नसकेको प्रति चिन्ता व्यक्त गरे । श्रेष्ठले थपे "फेरेडेरिक विलियम राइफीसेनले जर्मनीमा भोकमरी हुँदा वाहिर अरु कसैको सहयोग विना आफ्नै समुदायमा एकले अर्कोलाई सहयोग गर्ने गरी सहकारीको अवधारणा ल्याएको हो । यस्तो सहयोग गरीब तथा निमुखालाई प्राथमिकता दिएर अगाडी वढ्ने अवधारणा हो । जो पछाडि परेको छ उसलाई सहयोग गर्ने र अघि वढाउने भन्ने हो तर हाम्रोमा त्यसो हुन सकेको छैन् । गरीबहरुले खाइ नखाइ जम्मा गरेको पैसा हिनामिना गरेको घटना-परिघटनाहरु भएका छन् । ८० प्रतिशत सहकारी संस्थामा रकम हिनामिनाको समस्या आएको छ । गरीबहरुले गरेको वचतको सुरक्षाकवच वन्नु पर्नेमा सञ्चालकहरुबाट नै यस्तो हुनु निकै दुख लाग्दो कुरा हो । सहकारी सदस्यहरु झन्झन् गरिब हुदै गएको अवस्था छ ।" श्रेष्ठको भनाई थियो ।

अहिले सहकारीमा भाखा नाघेको कर्जा वढेको सन्दर्भमा श्रेष्ठले केही टाठावाठा सञ्चालक र उनीहरुलाई प्रभावित पार्न सक्ने ऋणीहरु धेरै हुँदा सहकारीमा यस्तो समस्या आएको वताए । श्रेष्ठले गरीबीको रेखावाट माथि उठेका सदस्यहरु पनि पछिल्लो समय गरीबीको रेखामुनी झर्न थालेकोले सहकारीहरुलाई सजग हुन आग्रह गरे । "सुशासन कायम राख्ने कार्यमा प्रमुख कार्यकारी तथा संञ्चालकहरुले ध्यान दिनु पर्यो, धनि र गरीब विचको खाडल वढ्दै गएको छ सहकारीले यो ग्याप पुरा गर्नु पर्छ ।" श्रेष्ठको सुझाव थियो ।

अध्यक्ष श्रेष्ठले लघुवित्त कार्यक्रम संचालन गर्ने सहकारी संस्थाहरुका कारण थोरै भए पनि सहकारीको गरिमा कायम रहेको र लघुवित्त कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सहकारीहरुले नेपालको गरीबी निवारणमा ठुलो योगदान गरेको वताए । अव हरेक संस्थाले आफ्ना सदस्यहरुको आर्थिक अवस्था विश्लेषण गरी स्तरीकरण गर्नु पर्ने र कमजोरहरुलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी वढाउन सघाउने नीति लिन आग्रह गरे । सदस्यको भलाईको लागि गरिने जुन सुकै लगानीले सकारात्मक प्रतिफल दिने हुदा सदस्यको जीवनस्तर सुधार्न लगानी गर्नु पर्ने श्रेष्ठको जोड थियो ।

कार्यक्रमका सहजकर्ता किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेडका महाप्रवन्धक डम्वर वहादुर शाहले सहकारीमा व्यक्तिवादी चरित्र हावी हुदा निर्णय गर्ने अधिकार केही सिमित व्यक्तिमा हुन पुगेको र त्यसले सुशासनमा समस्या पैदा गरेको वताए । यसै गरी सहकारीमा ठुलो संख्यामा सदस्यहरु निस्कृय रहेको र उनीहरुलाई उद्यमी बनाउनु पर्ने धारणा राखेका थिए ।

यसै गरी कार्यक्रममा सहभागीहरुले सहकारीहरु आफ्नो मर्म र सिद्धान्त अनुरुप नचलेको, गरीबी निवारणमा उल्लेख्य योगदान नदेखिएको, नाफामुखी हुदै गएको जस्ता सवालहरु उठाएका थिए । वेविनारमा २० वटा सहकारी तथा लघुवित्त संस्थावाट ९४ जना पूरुष र २१ जना महिला सहित १ सय १५ जनाको सहभागिता थियो ।

वेविनारका सहभागीहरु

लघुवित्तमा कोरोना कहर : सदस्यको भौतिक सुरक्षा पहिलो प्राथमिकता

वेविनारका सहजकर्ता शंकर मान श्रेष्ठ र वक्ताहरु

लघुवित्तकर्मीहरुले ग्राहक सदस्यको भौतिक र व्यवसायिक सुरक्षालाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर अभिभावकको भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने निष्कर्ष निकालेका छन् ।

कोरोना महामारीका कारण लघुवित्त क्षेत्रमा परेको असर र यसको न्यूनिकरणका उपायहरु बारे छलफल गर्न स्वावलम्बन विकास केन्द्रले सातौँ संवाद श्रृंखलाको रुपमा २०७८ बैशाख ३० गते आयोजना गरेको "लघुवित्तमा कोरोना महामारीको असर न्यूनिकरण" विषयक छलफलका सहभागीहरुले यस्तो निष्कर्ष निकालेका हुन् । उनीहरुले कोरोना महामारीको भयावह अवस्थाको कारण देश भरीको जनजीवन कष्टकर भएको वर्तमान अवस्थामा कर्मचारी तथा ग्राहक सदस्यहरुको जीवन सुरक्षा पहिलो प्राथमिकता भएकोले तत्काललाई लघुवित्त संस्थाहरुको प्रयास कोरोना संक्रमण फैलिन नदिन र संक्रमण फैलिसकेको ठाउँको जनजीवनमा सहजता ल्याउन तर्फ केन्द्रित हुनु पर्नेमा जोड दिएका छन् ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले सहजीकण गरेको सो प्यानेल छलफलमा प्यानेलिष्टको रुपमा सात वटै प्रदेशबाट एक एक जना लघुवित्तकर्मीहरुको सहभागिता रहेको थियो । जस मध्ये प्रदेश १ बाट जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत संजय मण्डल, प्रदेश २ बाट महुली लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका अध्यक्ष प्रभु नारायण चौधरी, वागमती प्रदेश बाट स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत उदय राज खतिवडा, गण्डकी प्रदेशबाट जाल्पा सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विमला योगी, लुम्बिनी प्रदेशबाट उपकार लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत शारदा पोखरेल, कर्णाली प्रदेश बाट बौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विशाल केसी र सुदुर-पश्चिम प्रदेश बाट उदयदेव बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत गणेश बहादुर चन्द सहभागी थिए ।

प्रस्तुतिको क्रममा सातै जना प्यानलिष्टहरुले आ-आफ्नो क्षेत्रमा कोरोना संक्रमणको पछिल्लो अवस्था, महामारीका कारण लघुवित्त संस्थाले भोगेको समस्या र लघुवित्त क्षेत्रमा महामारीको असर कम गर्ने उपाय बारे प्रस्तुति गरेका थिए ।

सातैजना प्यानेलिष्टहरुको प्रस्तुति पछि आफ्नो धारणा राख्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले कोरोना महामारीको वर्तमान समयमा लघुवित्त संस्थाहरुले अभिभावकको भूमिका खेल्नु पर्ने धारणा राखे । "यस्तो संकटको बेला लघुवित्त संस्थाले सदस्यहरु भौतिक एवं आर्थिकरुपले कस्तो अवस्थामा छन् निरन्तर सुचना लिएर सदस्यको विवरण संकलन गरी आवश्कता अनुसार राहतका कार्यक्रम ल्याउनु पर्छ । नाजुक अवस्थामा रहेका सदस्यहरुलाई सामाजिक उत्तरदायित्व कोषबाट भए पनि सहयोग गर्नु पर्छ ।" श्रेष्ठले भने । आफ्ना सदस्यहरु संग नियमित सम्पर्कमा वसेर कोरोना नपुगेको ठाउँमा प्रभावकारी रुपमा जनचेतना प्रवाह गर्न कर्मचारीहरुलाई परिचालन गर्न, कति जना सदस्य कोरोना प्रभावित भए, उनीहरुको अवस्था के छ ? कसरी बसेका छन् ? भन्ने कुराको चासो राख्नु पर्ने र संक्रमण नभएको ठाउँमा सदस्यलाई सुरक्षित बनाउने कदम चाल्न श्रेष्ठले आग्रह गरे । साथै कोरोना कालमा अरु बेला जस्तो असुलीमा केन्द्रित हुन नहुने श्रेष्ठको धारणा थियो । "भर्खरै मात्र सुनसरीमा असुलीका लागि सदस्य माथि हातपात भयो भन्ने खबर बाहिर आयो । त्यस्तै सुदूर-पश्चिममा पनि एकै ठाउँमा बैठक गरी असुलीमा केन्द्रित हुँदा लघुवित्तले संक्रमण फैलायो भन्ने खबर आयो । यस्तो कदापि हुनु भएन ।" श्रेष्ठको भनाई थियो ।

प्रस्तुतिको क्रममा प्यानलिष्टहरुले भाखा नाघेको कर्जा बढ्दै गएको र यो असहज अवस्थामा नियामक निकायले सहज नीति ल्याएर लघुवित्तलाई सघाउनु पर्ने धारणा राखेका थिए । "कोरोनाको कारण भाखा नाघ्यो भनेर चिन्ता गर्नु पर्दैन । महामारीको बेला केही असुली हुन नसकेको देखिए पनि पछि विस्तारै असुली हुँदै जान्छ । भाखा नाघेको कर्जा बढ्नु कोरोनाको कारण मात्रै होईन नाफा केन्द्रित भएर मनलाग्दी ऋण प्रवाह गरी धेरै संस्थाले एउटै सदस्यलाई ऋणको भारी बोकाउने प्रवृतिले यस्तो अवस्था आएको हो । लघुवित्तको मर्म विपरित काम गरेर हो । लघुवित्तमा कोरोना अघि पनि भाखा नाघेको कर्जा १२ प्रतिशत थियो । ठिक ठाउँमा, ठिक तरिकाले, ठिक मान्छेलाई अझ गरिबलाई दिएको ऋण कहिल्यै डुब्दैन । तर अहिले ऋण असुली भन्दा पनि सदस्यहरुको अवस्था के छ र कस्तो सहयोगको आवश्यकता छ । त्यो बुझ्न जरुरी छ । उनीहरुलाई बचाउन सक्यौँ भने पनि अहिलेको ठूलो उपलब्धि हो ।" श्रेष्ठले भनेका थिए ।

प्रस्तुतिको क्रममा जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत संजयकुमार मंण्डलले प्रदेश १मा कोरोना संक्रमणको भयावह अवस्था रहेको बताउँदै वर्तमान अवस्थामा लघुवित्तहरुले सदस्य र कर्मचारीको मनोवल उच्च राख्ने काम गर्नु पर्ने धारणा राखे । साथै जीवन विकासले विश्व स्वास्थ्य संगठनको मापदण्ड अनुसार सुरक्षाका उपाय अपनाउन स्थानीय सरकार सँग सहकार्य गरेको, गाउँ गाउँमा डिजिटल प्रविधि मार्फत कारोवार शुरु गरेको र यसले जोखिम कम गर्नुको साथै सदस्यले सहजरुपमा सेवा प्राप्त गरेको बताए । मण्डलले कोरोना संक्रमण भएर होम आइसोलेशनमा बसेका सदस्यहरुलाई स्वास्थ्य किट र पोषिलो खानाको लागि रु. दुई हजारको प्याकेज वितरण गरेको, संक्रमितलाई फोनबाट डाक्टरको सेवा प्रदान गरेको र दैनिक आम्दानी गरेर खाने वर्गका सदस्यहरुको लागि भोकै बस्न नपरोस भनेर सहयोग गरी रहेको जानकारी दिए । साथै मण्डलले कर्मचारीलाई हतोत्साहित हुन नदिन दैनिक संचार सम्पर्क गरेर हरेक ठाउँको वस्तु स्थिति पनि बुझ्ने गरेको जानकारी दिएका थिए ।

यसै गरी महुली लघुवित्त वित्तीय संस्थाका अध्यक्ष प्रभुनारायण चौधरीले भारत सँगको खुला सिमाना र धार्मिक पीठहरु भएको कारण प्रदेश २ मा कोरोना संक्रमण उच्च दरमा फैलिएको बताउँदै हाल २५ हजार सक्रिय संक्रमित रहेको तथ्य प्रस्तुत गरे । चौधरीले

वर्तमान अवस्थामा सदस्यलाई सुरक्षित रहन चेतना जगाउने र आफै कसरी सुरक्षित बस्ने भन्नेमा जोड दिएको जानकारी गराए । चौधरीले संस्थामा बहुकर्जा प्रवाह ३२ प्रतिशत रहेको तथ्य प्रस्तुत गर्दै पहिलो चरणको महामारीका बेला भाखा नाघेको कर्जा असुली हुन नपाउदै शुरु भएको दोस्रो चरणको महामारीले थप समस्या निम्त्याउने र नियमनकारी निकायलाई महामारीबाट संस्था जोगाउन पहल गर्नु पर्ने धारणा राखेका थिए ।

स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत उदयराज खतिवडाले भाखा नाघेको कर्जा बढेर १६ प्रतिशत पुगेको भए पनि संस्थाले अहिले ग्राहक बचाउने नीति अनुरुप काम गरेको बताए । कोरोनाबाट अस्पताल जानु पर्ने अवस्था आए प्रत्येक सदस्यलाई रु १० हजार सम्म द्रुत कर्जा प्रदान गर्ने साथै महामारी सँग जुध्न संस्थाले कार्य निर्देशिका बनाएको र यसले सदस्य सँग दुरी कायम गरी केन्द्र बैठक राख्ने, असुलीमा जबरजस्ती नगर्ने लगायत कर्मचारी तथा सदस्यहरुको सुरक्षा योजनाहरु समेटिएको जानकारी दिए । दोस्रो लहरमा हाल सम्म १२४ जना कर्मचारी संक्रमित भई सकेको र हरेक दिन जसो ८, १० जना संक्रमित कर्मचारी थपिने अवस्था रहेको उल्लेख गरेका थिए ।

प्रस्तुतिको क्रममा जाल्पा सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड की प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विमला योगीले कोरोना महामारीबाट संक्रमित १५ जना कर्मचारी रु ५२ जना सदस्यहरुको उपचारमा संस्थाले सहजीकरण गरेको जानकारी गराइन् । यसै गरी सदस्यको उत्पादनको बजारीकरणको लागि संस्था आफैले स्थापना गरेको ग्रीन शप बाट सदस्यको माग बमोजिमको पौष्टिक आहार र सदस्यले उत्पादन गरेको दुध घरबाटै संकलन गरी उपभोक्ताको घर घर पुऱ्याइ रहेको उल्लेख गरिन् । योगीले सदस्य लक्षित मनोसामाजिक परामर्श प्रदान गर्नुका साथै दाङको घोराहीमा स्थानीय सरकार सँगको सहकार्यमा अक्सिजन सहितको ५० शैयाको आइसोलेशन निर्माण गरिरहेको जानकारी गराइन् । साथै योगीले महामारीको अवस्था सुहाउदो रोजगारी सिर्जना गर्न सुरक्षित तरिकाले मास्क तथा पीपीइको निर्माण र बजारीकरण गरी रहेको उल्लेख गरेकी थिएन् ।

उपकार लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी प्रमुख कार्यकारी अधिकृत शारदा पोखरेलले कोरोना संक्रमणको अनुभव सुनाउदै संक्रमण बढ्न नदिनु र संक्रमित भएका सदस्यहरुको मनोवल उच्च राख्नु अहिलेको आवश्यकता रहेको विचार राखिन् । अहिलेको अवस्थामा लघुवित्तले अनुशासनमा वसेर काम गर्नु पर्ने र असुलीमा जोड गर्न नहुने पोखरेलको धारणा थियो । पोखरेलले केहि सदस्यहरुले अहिले पनि किस्ता तिर्ने बारे चिन्ता गरेको तर आफुले अहिले असहज अवस्था भएकोले न आत्तिन भनेको अनुभव समेत सुनाइन् ।

बौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विशाल केसीले कर्णाली प्रदेश पनि कोरोना महामारीको चपेटामा परेको आंकडाहरु प्रस्तुत गर्दै आफ्नो अहिलेको प्रयास पनि महामारी नियन्त्रण तथा त्यसकोलागि सहयोगमै केन्द्रित रहेको जानकारी दिए । हाल असुलीको काम बन्द गरेर कर्णाली प्रदेशमा अक्सिजन उत्पादन प्लान्ट स्थापना गर्न लागि परेको जानकारी गराएका थिए ।

प्रस्तुतिकै क्रममा उदयदेव बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत गणेश बहादुर चन्दले सुदुर पश्चिम प्रदेशमा पनि कोरोना संक्रमण समुदाय सम्मै पुगेको जानकारी गराउदै यसबाट बचाउनु र बाच्नु पहिलो प्राथमिता रहेको जानकारी गराए । अहिले कार्यालय बन्द रहेको र सदस्यहरुको अवस्था बारे बुझ्न कर्मचारीहरुले नियमित फोन सम्पर्क गरी जनचेतना जगाउने काम गरी रहेको जानकारी दिए । यसै गरी चन्दले सदस्यहरुले उत्पादन गरेको तरकारी बजारीकरणमा संस्थाले सहजीकरण गरेको र १३ प्रतिशत भन्दा कम सहुलियत दरमा कर्जा प्रवाह गर्ने, बढीमा ३० हजार सम्मको ऋण घरमै उपलब्ध गराउने, प्रबिधि मैत्री सेवा विस्तार गर्दै लैजाने बताए । चन्दले जिल्ला सहकारी संघ संगको सहकार्यमा क्वारेन्टाइनमा खाना तथा अन्य व्यवस्थापनको लागि नगरपालिका मार्फत रु ३ लाख सहयोग गरेको जानकारी गराएका थिए ।

खुला छलफलका क्रममा आरएमडीसी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत ज्योति चन्द्र ओझाले लघुवित्तमा महामारीले पारेको असरको विवरण संकलन गर्न र सोही आधारमा राष्ट्र बैंकलाई महामारी केन्द्रित नीति ल्याउन भन्न लघुवित्तकर्मीहरुलाई सुझाव दिएका थिए ।

कार्यक्रममा मुलुक भरीका लघुवित्त संस्थाको प्रतिनिधित्व गरी कोरोनाको असर न्यूनिकरणका उपाय खोज्ने तथा अभ्यास र सिकाईहरु आदान प्रदान गर्ने उद्देश्यले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले यो छलफलको आयोजना गरेको हो । छलफलमा लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाका १ सय ९८ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखा तालिम सम्पन्न

स्वावलम्बन विकास केन्द्रको आयोजनामा सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखा (Participatory Rural Appraisal) सम्बन्धी दुई दिने तालिम सम्पन्न भएको छ । २०७८ भदौ ४ र ५मा आयोजित उक्त तालिमबाट स्वावलम्बन विकास केन्द्र, महिला सहयोगी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिमिटेड र ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका १६ जना दिक्षित भएका छन् ।

दुई दिने उक्त तालिमको सहजीकरण सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखा विज्ञ राजेन्द्र प्रसाद साहले गरेका थिए । तालिमको पहिलो दिन सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखाका विभिन्न विधिहरुवारे जानकारी गराउनुका साथै सैद्धान्तिक र व्यवहारिक पक्षबारे सिकाईएको थियो । तालिमका सहभागीहरुले सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखाका मुख्यगरी सामाजिक तथा स्रोत नक्साङ्कन, जोडागत स्तरीकरण, लक्षित समूह छलफल, अवलोकन भ्रमण लगायतका विधिहरु वारे सिकेका थिए । साथै सो अवसरमा सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखा अन्तरगत सामाजिक तथा स्रोत नक्सांकन विधिका ८ वटा चरणहरुबारे पनि जानकारी गराइएको थियो ।

तालिमको दोस्रो दिन स्थलगत अभ्यासका लागि तालिमको टोली काठमाडौं जिल्लाको चन्द्रागिरी नगरपालिका वडा.नं. ३ स्थित मसिने

श्रोत तथा सामाजिक नक्साङ्कन गर्दै स्थानीय महिलाहरु

गाउँमा पुगेको थियो । जहाँ स्थलगत अवलोकन विधिबाट अभ्यासको शुरुवात भएको थियो । साथै प्रशिक्षार्थिहरुले स्थानीयको सहभागितामा सामाजिक तथा स्रोत नक्साङ्कन विधि प्रत्यक्ष रुपमा अभ्यास गरेका थिए । अभ्यास पछि सबै सहभागीहरुले आफ्नो सिकाई अनुभव आदान प्रदान गरिएको थियो । केन्द्रले तालिम समापन पछि एक समारोहको

(बाँकी पृष्ठ १९ मा)

सफलताको लागी
लघुवित्त सेवा ग्राहकमैत्री हुनु पर्छ

लघुवित्तको मर्म र भावना अनुरुप प्रदान गरिने सदस्यमैत्री सेवा सफलताको पहिलो खुटकिलो भएकोले लघुवित्तकर्मीहरुले ग्राहक सदस्यको हितलाई सर्वोपरि ठानेर काम गर्न विज्ञहरुले सुझाव दिएका छन् ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ आषाढ २ गते अनलाइन जुम माध्यमबाट आयोजना गरेको "लघुवित्तमा सफलताका सुत्रहरु" विषयक नवौँ सम्बाद श्रृंखलाका सहभागीहरुले यस्तो सुझाव दिएका हुन् ।

कार्यक्रमका प्रमुख वक्ता छिमेक समाज सेवा केन्द्रका अध्यक्ष राम चन्द्र जोशीले ग्राहक सदस्यको उन्नती र प्रगति संग लघुवित्तकर्मीको हित जोडिएको हुनाले लघुवित्तका संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, व्यवस्थापक र कर्मचारीहरु ग्राहक सदस्यको भलाईमा केन्द्रित हुनु पर्ने धारणा राखेका थिए । कुशल लघुवित्तकर्मीको पहिचान वोकेका जोशीले यस अघि छिमेक लघुवित्त वित्तीय संस्थाको संस्थापक प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको भूमिकामा रहेर करिब दुई दशक सेवा गर्नु भएको थियो ।

अन्तरकृया कार्यक्रममा आफ्नो धारणा राख्ने क्रममा जोशीले विगतमा आफुले गरेका कामको दृष्टान्त प्रस्तुत गर्दै सफल लघुवित्तकर्मी वन्ने सुत्रहरु प्रस्तुत गरेका थिए । सो अवसरमा जोशीले हरेक लघुवित्त संस्थाको प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले नियमित फिल्ड भ्रमण गर्नु पर्ने र ग्राहक सदस्यहरु संग अन्तरकृया गर्नु आवश्यक हुने धारणा राखे । यसले सदस्यहरु चिन्न र उनीहरुको आवश्यकता वुझ्न सहयोग पुग्नुको साथै सही ढंगले कर्मचारी परिचालन गर्न सजिलो हुने जोशीको धारणा थियो । यसै गरी कामको पारदर्शिताको लागि सार्वजनिक लेखा परीक्षण जरुरी हुने जोशीको अनुभव छ । "हामीले केन्द्रबाट अध्यक्ष र प्रमुख कार्यकारी गएर शाखामा नियमित रुपमा बार्षिक इकाई भेला राख्थ्यौँ । त्यसमा केहि समय सबै कर्मचारीहरु वाहिर राखेर संस्थाले दिएको सेवा वारे सेवाग्राही सदस्यका गुनासा सुन्थ्यौँ र सोही अनुसार कर्मचारीहरुलाई परिचालन गर्थ्यौँ । यसले सदस्यमा संस्था प्रति अपनत्व वढ्ाउथ्यो र कर्मचारीलाई पनि उत्तरदायी र लगनशील वनाउन सहयोग पुग्थ्यो ।" जोशीले आफ्नो विगतको अनुभव सुनाए ।

सो अवसरमा राम चन्द्र जोशीले लघुवित्त संस्थाले नीति नियम वनाउदा पनि ग्राहक सदस्यहरु संस्थाको मालिक हुन, उनीहरुको मेहनत र सफलता संग संस्थाको हित जोडिएको हुन्छ भन्ने भावना अनुरुप वनाउनु पर्ने वताए ।

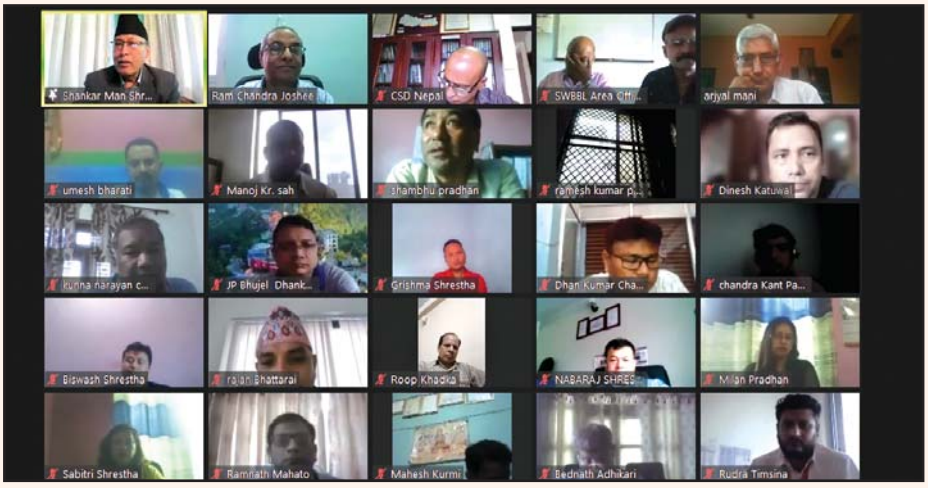

छलफलको क्रमा सहभागीहरु

आफुले सञ्चालक, लगानीकर्ता तथा प्रबन्ध समितिलाई लघुवित्त नाफा कमाउने उद्देश्य बोकेको व्यवसाय होइन भन्ने कुरा वारम्बार वुझाएको अनुभव सुनाउदै हरेक कार्यकारी प्रमुखले शेयरधनीहरुलाई लघुवित्तको मर्म अनुसार अगाडी वढाउन भूमिका खेल्नु पर्ने वताए । यसै गरी कर्मचारीहरु संस्थाको मेरुदण्ड भएकोले उनीहरुलाई खुशी राख्न सक्नु पर्ने जोशीको भनाइ थियो । "कर्मचारीलाई तलव वा पैसा मात्र धेरै दिएर हुदैन । उनीहरु संग नियमित संबाद हुनु पर्छ । नियमित रुपमा बृति विकासको अवसर दिनु पर्छ । संस्थाले दिने सेवा सुविधाहरु र मुल्यांङ्कन प्रणाली पारदर्शी हुनु पर्छ ।" जोशीले थपे । संस्थाको आर्थिक तथा अन्य कृयाकलापमा पारदर्शिता, अनुशासन, विस्तृत अभिलेखीकरण र संस्था भित्रको चुस्तदुरुस्त सञ्चार प्रणाली सफलताको लागि अनिवार्य तत्वहरु रहेको जोशीको भनाई थियो । लघुवित्त संस्थाहरुले लक्षित बर्ग सुहाँउदो नयाँ प्रविधिको अवलम्बन गर्न पनि जरुरी रहेको जोशीको भनाई थियो ।

लघुवित्तको मुल उद्देश्य गरिबी निवारण भएकोले धेरै सदस्य वनाउने भन्दा पनि गुणस्तरीय सदस्यमा ध्यान दिनु पर्ने जोशीको सुझाव थियो । ग्राहक सदस्यलाई उद्यमी वनाउन ऋण लगानी संगै उनीहरुको व्यवसायिक हितमा काम गर्नु पर्नेमा जोड दिए । छिमेक लघुवित्त वित्तीय संस्थाले उद्यमशीलता विकासको लागि लघुउद्यमी सदस्य कर्जा उपलब्ध गराउदै आएको र त्यसमा सुलभ कर्जा संगै तालिम, प्रबिधि, बीमा सुविधा लगायत उत्पादनको वजारीकरणमा समेत सहयोग गरेको जानकारी गराए ।

पछिल्लो समय लघुवित्त संस्थाहरु आफ्नो उद्देश्यबाट विमुख भएर नाफामुखी भएको स्वीकार्दै जोशीले कोरोना महामारीको वेला लाभांश र कर्मचारीको सेवा सुविधा वढाउने भन्दा सदस्यको उद्यम, व्यवसायमा कोरोनाले पुर्‍याएको क्षति न्यूनिकरणमा काम गरे भविष्यमा राम्रो प्रतिफल दिने सुझाव दिए । साथै जोशीले नाफा कमाउने होडमा वास्तविक तथ्य तोडमोड गर्दा भविष्यमा लघुवित्त क्षेत्रले ठूलो क्षति व्यहोर्नु पर्ने तर्फ पनि लघुवित्त कर्मीहरुलाई सचेत गराएका थिए ।

कार्यक्रमका सहजकर्ता नेपाल ग्रामीण विकास समाज केन्द्रका अध्यक्ष मणी कुमार अर्ज्यालले पछिल्लो समय लघुवित्तहरुले सेवाभाव भन्दा मुनाफा केन्द्रित भएको र थुप्रै प्रकारका वेथिति आएको गुनासोहरु वढ्न थालेको प्रति चिन्ता व्यक्त गरे । लघुवित्तले गरिबी निवारणमा क्षमता अनुसार काम गर्न नसकेको र गरेका कामको उचित अभिलेख राख्न नसकेको अर्ज्यालको धारणा थियो ।

प्रस्तुति पछिको खुला छलफलमा ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक डा. पुरुषोत्तम श्रेष्ठले भाखा नाघेको कर्जा वढने लगायत कोरोना महामारी पछि उत्पन्न समस्याको समाधानबारे जिज्ञासा राखेका थिए । यसै गरी मुक्तिनाथ विकास बैंकका सहायक प्रमुख कार्यकारी अधिकृत गोविन्द राउतले लघुवित्तको भविष्यबारे चासो राखेका थिए ।

कार्यक्रमका सभापति स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकरमान श्रेष्ठले कार्यक्रमका वक्ता राम चन्द्र जोशी लघुवित्तको इतिहासमा एक सफल कार्यकारी प्रमुख भएको उल्लेख गरे । साथै लघुवित्तकर्मीहरुले जोशीबाट

(बाँकी पृष्ठ १३ मा)

लघुवित्त नीति, अभ्यास र समस्याबारे

श्रीलंकाको अनुभव आदान प्रदान

कार्यक्रमका वक्ता अनुरा अटापट्टु

लघुवित्त सेवालाई प्रभावकारी वनाउन लघुवित्त संस्थाहरु ग्राहकमैत्री हुनु पर्ने र ग्राहक सदस्यको उद्यमशीलता वढाउन ध्यान दिनु पर्ने धारणा स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ भाद्र २० गते आयोजना गरेको १४औं संवाद श्रृखला अन्तर्गत "श्रीलंकाको लघुवित्त नीति, अभ्यास र समस्या" विषयक वेविनारका सहभागी लघुवित्तकर्मीहरुले राखेका छन् ।

बेविनारका प्रमुख वक्ता श्रीलंकाको लंका माइक्रोफाइनान्स प्रेक्टीशनर एशोशिएसन अफ श्रीलंकाका अध्यक्ष अनुरा अटापट्टुले श्रीलंकाको लघुवित्त क्षेत्रमा नीति, अभ्यास र समस्या वारे प्रस्तुती गर्दै श्रीलंकामा लघुवित्त ऐन २०१६मा कार्यान्वयनमा ल्याए पनि अधिकांश लघुवित्त सेवा दिने संस्थाहरु केन्द्रीय बैंकको नियमन दायरा वाहिर रहेकोले लघुवित्त व्यवस्थित हुन नसकेको, धेरै संस्थाले आवश्यकताको मुल्यांकन नगरी कर्जा प्रवाह गर्ने गरेकाले ग्राहकहरु अधिक कर्जाको जालोमा फसी कर्जा चुक्ता गर्न असमर्थ भएको कुरा राखे । साथै अटापट्टुले लघुवित्त संस्थाहरुले आफ्ना हरेक सदस्यलाई कृयाशील राख्ने तथा उद्यमी वनाउनु पर्ने, ऋण प्रवाह संगै सदस्य बचत, वीमा तथा अन्य सीप र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु प्रवाह गर्ने र ग्राहक सदस्यको सुरक्षाको लागि ऋण प्रवाह गर्दा ऋणको सही सुचना राख्ने, जोखिम वहन क्षमता अध्ययन गर्ने, वहुकर्जा वा आवश्यकता भन्दा वढी कर्जा नदिने व्यवस्था हुनु पर्ने वताए । उहाँले आफ्नो लघुवित्त कम्पनीले लघुवित्त सदस्य वनाउँदा र ऋण प्रवाह गर्दा सावधानी अपनाउने गरेको र कर्जा संगै सदस्यको व्यवसायको बीमा, सीप र क्षमता विकास कार्यक्रम पनि संगसंगै लग्ने गरेको छ । यसले सकारात्मक परिणाम दिएको अनुभव सुनाए । उनले श्रीलंकामा पछिलो समय बहुकर्जाको समस्या वढ्दै गएको, ३५ प्रतिशत ब्याजदर रहेको, लगानीको अवसरहरु कम भएको, सदस्यको बचत संकलनमा लघुवित्त संस्थाले जोड नदिएको, राजनीतिक हस्तक्षेप, कोषको उच्च लागत तथा उच्च संचालन खर्च मुख्य चुनौतीकोरुपमा रहेको वताएका थिए ।

सो अवसरमा वोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले श्रीलंकाको लघुवित्त जस्तो ऋण अपलेखन गर्नु पर्ने स्थिति आउन नदिन नेपालको लघुवित्त संस्थाहरुले ग्राहक सदस्यको सही पहिचान र छनौट गर्ने, सबै सदस्यलाई आर्थिक गतिविधिमा क्रियाशील वनाउने, सदस्यको क्षमता अनुसार मात्र ऋण दिने, ऋण माथि ऋण न दिने र सदस्यहरु संग निरन्तर सम्पर्कमा रहने जस्ता कुरामा ध्यान दिनु पर्ने धारणा राखे । साथै श्रेष्ठले श्रीलंकामा जस्तै लघुवित्त संस्थाहरुलाई सही वाटोमा हिडाउन आचारसंहिता वनाएर लागु गर्नु पर्ने र ग्राहकसदस्यको स्तरोन्नति एवं व्यावसायिकता वढाउन नेपालका लघुवित्त संस्थाहरु मीलि उद्यमशीलताको सेवा दिने संस्था स्थापना गर्नु पर्ने विचार राखे ।

बेविनारको सहजीकरण स्वावलम्बन विकास केन्द्रका संस्थापक सदस्य एवं प्रवन्ध समिति सदस्य डा. सुमित्रा मानन्धर गुरुङ्गले गरेकी थिइन् ।

वेविनारमा नेपाल, श्रीलंका र वंगलादेशका ३८ वटा लघुवित्त तथा वित्तीय संस्थाका १६२ भन्दा वढी प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

कार्यक्रममा सहभागीहरु

(पृष्ठ १२ बाट ...)

सफलताको लागी ...

आन्तरिक संचार प्रणाली, पारदर्शिता, कर्मचारी, सदस्य र संचालकहरु संगको समन्वय क्षमता, अभिलेख राख्ने कला, सदस्य संगको नियमित अन्तरकृया गर्ने कार्य शैली तथा कुशल अनुगमन जस्ता लघुवित्तमा आवश्यक पर्ने कार्यशैलीहरु सिक्नु पर्ने धारणा राखेका थिए ।

श्रेष्ठले अहिले पनि विश्वका १ प्रतिशत धनी मानिसले ९० प्रतिशत स्रोत माथि प्रभुत्व जमाई रहेको र यो असमानताको प्रमुख कारण गरिबी भएको उल्लेख गरे । लघुवित्तको मुख्य उद्देश्य गरिबी निवारण भए पनि पछिल्लो १० बर्ष लघुवित्तले बाटो विराएको उल्लेख गरे । "लघुवित्तको मर्म के हो हामी सबैलाई थाहा छ तर व्यवहारमा लागु गर्दैनौ । अहिले हाम्रो संस्कार नाफामुखी भएको छ । लाभांश, वोनस तथा विलासी किसिमको सेवा सुविधा लिई रहेका छौं । त्यो लाभांश र वोनस खाएको नाममा पछिल्लो पुस्ताको भविष्य खाएका त छैनौं ? सोच्ने वेला आएको छ । यदि त्यसो हो भने हामीले ठूलो अपराध गरिरहेका छौं । आफ्नो विवेकले राम्रो छैन भन्ने थाहा भएर गरेको कामले आफैलाई पनि सधै भरि पिरोल्छ र हमीलाई खुशी हुन दिदैन । म आग्रह गर्छु तपाईहरुको ब्रह्मले गर्न नहुने भनेको काम गर्नु भएन । हामीले आफ्नो लक्ष छाडनु भएन । गरिबकोमा पुग्नु पर्यो । आ-आफ्नो ठाउँबाट गलत क्रियाकलापहरु वन्द गरौं ।" श्रेष्ठले भने ।

लघुवित्तले चाहेको खण्डमा नेपाल सन् २०२५ भित्रै गरिबी उन्मुलन गर्न सफल हुने वताउदै श्रेष्ठले त्यसको लागि लघुवित्तकर्मीहरुले सदस्यको हितलाई शिरोपरी गरेर लघुवित्तको मर्म अनुसार काम गर्नु पर्ने धारणा राखेका थिए । कार्यक्रममा ४९ वटा संस्थाका २ सय ५७ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

लघुवित्त संस्थाहरुमा सुशासन खस्कदै
समयमै सचेत हुन विज्ञको चेतावनी

लघुवित्त संस्थाहरुमा सुशासन कायम हुन नसक्दा कार्यगत विचलन आएको र यसले लघुवित्तको भविष्य सुरक्षित नहुने विज्ञहरुले चेतावनी दिएका छन् । ३ दशक लामो लघुवित्तको यात्रामा पहिलो दुई दशक उद्देश्य परक एबं सुशासित भै लोकप्रीयता हासिल गरे पनि पछिल्लो केही बर्ष देखि लघुवित्त संस्थाहरुमा सुशासन कायम हुन नसकेको वताउदै तत्काल यसको समाधान खोज्नु पर्ने धारणा निजहरुले राखेका छन् ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ असोज १० गते आयोजना गरेको "नेपालमा लघुवित्त संस्थाहरुमा सुशासनको अवस्था र चुनौति" विषयक पन्ध्रौं सम्बाद श्रृखलाका बक्ताहरुले यस्तो धारणा राखेका हुन । सो अवसरमा वक्ताहरुले सुशासनमा देखिएका चुनौतिहरु औंल्याउदै, यसले लघुवित्त संस्थाहरुमा परेका नकारात्मक असर र तिनको समाधान कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने वारे चर्चा गरेका थिए ।

वेविनारलाई सम्वोधन गर्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले सुशासनको कमी हुदा लघुवित्त क्षेत्र उद्देश्यबाट विमुख हुदै गएको र यस तर्फ लघुवित्तकर्मीहरु समयमै सचेत हुनु पर्ने धारणा राखे । "लघुवित्तको शुरुवात जुन उद्देश्यबाट भएको थियो अहिले लघुवित्तले बाटो विराएको अवस्था छ । लघुवित्तकर्मीहरु नसुध्रिए भविष्यमा कुनै वेला पनि ठुलो दुर्घटना हुन सक्छ । कुनै पनि संस्था वा क्षेत्र दिगो रहने वा नरहने भन्ने कुरा सुशासनले निर्धारण गर्ने हो । अहिले लघुवित्त क्षेत्रको वाहिरी आवरण हेर्दा राम्रो देखिन्छ । तर भित्रबाट हेर्दा धेरै समस्याग्रस्त छ । एउटै सदस्यलाई बहुकर्जा । अधिक कर्जा दिने गर्दा समस्या वढ्दै गएको छ । केही संस्थाहरुमा भाखा नाघेको कर्जा करिब २५-३० प्रतिशत सम्म पुगेको छ । कर्जाको उचित विश्लेषण नगरी भाखा नाघेको कर्जा उठाउन थप कर्जा दिने गलत परम्परा शुरु भएको छ । समस्या र कमजोरी लुकाउन कर्जा नवीकरण गरी नाफा वढाउने धेरै छन् । यहि अनुरुप गएमा कर्जा अनुसासन उलंघन हुदै जाने र जोखिम कर्जाको भार थेग्न नसक्ने अवस्था आउन सक्छ । साथै अहिले संचालकहरु जती धेरै मुनाफा त्यति धेरै खुशी हुने प्रचलन छ । नाफा वढाउन व्यवस्थापनले ग्राहकको आवश्यकता र क्षमता नहेरी वढी ऋण प्रवाह गर्ने गरेको पाइन्छ ।" श्रेष्ठले भने । साथै श्रेष्ठले सुशासनवाट विमुख संस्थाहरुको नियामक निकायबाट पनि सुरपरिवेक्षण हुनु पर्ने र गलत गर्नेलाई कारवाही गर्नु पर्ने उल्लेख गरे । लघुवित्तको कारणबाट कति जना ग्राहक गरिबीको रेखा माथि उठे भनेर लघुवित्तले

वेविनारलाई सम्बोधन गर्दै केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठ

भन्न सक्ने अवस्था छैन् । नेपाल राष्ट्र बैंकले पनि यसमा चाँसो दिएको छैन् । उल्टै लघुवित्त संस्थाले चाहे जति कर्जाको आकार वढाई दिने काम गरेको छ । हुनत लघुवित्त स्वनियमन हुनु पर्ने हो, तर त्यसो हुन सकेको छैन । अव राष्ट्र बैंकले लघुवित्तको लक्षितबर्ग सम्म पुगी नियमन गर्न सक्ने गरी क्षमता वढाउनु पर्छ । लापरवाही गरी बहुकर्जा तथा अधिक कर्जा दिई वेईमानी गर्ने संस्थाको भारतमा जस्तै ईजाजत खारेज गर्ने व्यवस्था हुनु पर्छ । लघुवित्त स्वच्छ भए उद्यमशीलता विकास र रोजगारी सिर्जना गरी गरिबी निवारण गरेर मुलुकको अनुहार फेर्न सक्ने क्षमता रहेको छ ।" श्रेष्ठको भनाई थियो ।

वेविनारका वक्ता लघुवित्त तथा सहकारी विज्ञ विष्णु प्रसाद पाठकले लघुवित्त तथा सहकारीमा संस्थागत सुशासनको कमी चुनौति वन्दै गएको धारणा राखे । "लघुवित्त संस्थाहरुले सञ्चालक, व्यवस्थापक, ग्राहक सदस्य, नियामक निकाय र अन्य विभिन्न सरोकारवालाहरुको सहभागिताबाट रोजगारी सिर्जना तथा गरिबी निवारणको लक्ष हासिल गर्नु पर्ने हो । तर अहिले यसले वाटो विराएको छ । मुनाफा केन्द्रित भएको छ । यसमा नाताबाद कृपावाद पनि छ, राजनीतिक दल वा यूनियन प्रतिको झुकाव राखेर धेरै थरीका स्वार्थ पूरा गर्न पनि प्रयोग भएको देखिन्छ । वित्तीय प्रतिवेदन समेत नक्कली वनाउने गरिन्छ । नियामक निकायको प्रभावकारी भूमिका देखिदैन, अनुगमनको कमजोर अवस्था छ । मुख्य कुरा सुशासनको लागि आवश्यक पर्ने भनेको सहभागिता, उत्तरदायित्व एवं जिम्मेवारी वहन, नियमको पालना, सहकार्य, समावेशिता, प्रभावकारिता र क्षमता जस्ता कुराहरु पालना गर्नु पर्छ । साथै संस्थामा असल प्रणाली वसाउने कुरा छ, संस्थाको आन्तरिक र बाहिरको लेखा परीक्षण अनि फिल्ड अनुगमन र सार्वजनिक लेखा परीक्षण पनि महत्वपूर्ण छन् । हेर्दा यी कुराहरु सहज छन् तर पालना गर्न मानिस निस्वार्थ, नैतिकवान, इमान्दार र उत्तरदायी हुनु पर्छ । यसबाट विमुख भए विभिन्न समस्याहरु आउने छन् । अहिले हामीले यिनै चुनौति भोगेका छौं र वाटो विराएका छौं ।" पाठकको भनाई थियो ।

वेविनारका अर्का बक्ता नेपाल माइक्रोफाइनान्स बैकर्स एसोशिएसनका पूर्व अध्यक्ष धर्मराज पाण्डेले लघुवित्तमा आधारभूत कुराबाट हाम्रो समस्या आएको वताए । "सदस्य चयन, आवश्यकता विश्लेषण, समुह निर्माण, समुह गठन अघि र पछिको तालिमहरु प्रक्रियागतरुपमा सम्पन्न गर्ने र बचतका कार्यक्रम पनि संगसंगै लाने कुराहरु लघुवित्तको सुन्दर पक्ष हुन र सुशासन संग सम्वन्धित कुरा हुन । अझ उ वेला प्रतिज्ञा गराएर नैतिकरुपमा समेत वल पुर्याउने गरिन्थ्यो । अहिले लघुवित्त संस्थाहरु यस्ता मर्म, सिद्धान्त र प्रचलित मान्यताबाट विमुख भएका छन् । एउटाले केन्द्र बैठक सकेको ठाउँमा अर्को लघुवित्त संस्थाका कर्मचारी गएर ऋण प्रवाह गर्ने काम हुन थाल्यो । अर्थात लघुवित्तको नीति, नियम तथा प्रकृयाको पालना भएको छैन, मुख्य समस्या यही बाट शुरु भएको हो । यसमा मुख्य कमजोरी नियामक निकाय र कार्यान्वयन गर्ने संस्थाको छ । मुलुकमा कति लघुवित्त संस्था आवश्यक छन् भन्ने विश्लेषण गरी ईजाजत दिने काम भएको छैन् । त्यो नियामक निकाएको मुख्य कमजोरी हो । साथै वोर्ड सदस्यहरु पनि सचेत हुनु पर्ने अवस्था छ । त्यस पछि व्यवस्थापन र कर्मचारीहरु पनि लघुवित्तको मर्म र सिद्धान्त अनुसार ग्राहक सदस्य प्रति उत्तरदायी भएर

(बाँकी पृष्ठ १७ मा)

कार्यक्रमका सहजकर्ता तथा वक्ताहरु

लघुवित्त सेवा उद्देश्यमुलक बनाउन थोक कर्जा प्रदायक

लघुवित्त संस्थाहरूको भूमिका थप प्रभावकारी बनाउन विज्ञहरूको जोड

थोक कर्जा प्रदायक लघुवित्त संस्थाहरुको भूमिका खुम्चिदै गएको प्रति चासो र चिन्ता व्यक्त गर्दै विज्ञहरुले लघुवित्त क्षेत्रको समग्र विकासका लागि उनीहरुले थप प्रभावकारी भूमिका खेल्नु पर्ने निष्कर्ष निकालेका छन् ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ बैशाख २० गते आयोजना गरेको "लघुवित्तको बर्तमान बजारमा थोक कर्जा दिने संस्थाको सबलता र दुर्बलता (Vitality and Vulnerability of Wholesale Lending Organizations in the Present Niche Market of Microfinance)" विषयक अनलाइन छलफल संवाद श्रृंखलाका सहभागीहरुले यस्तो निष्कर्ष निकालेका हुन् ।

आरयमडीसी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत ज्योति चन्द्र ओझा प्रमुख वक्ता रहेको उक्त वेविनारलाई नेरुडे लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका अध्यक्ष डा. भेष प्रसाद धमलाले सहजीकरण गरेका थिए ।

वेविनारका वक्ता ज्योति चन्द्र ओझाले थोक कर्जा प्रदायक संस्थाहरुको वर्तमान अवस्था, थोक कर्जा उपलब्ध गराउँदाका सहजता र जोखिमहरु, नीतिगत समस्याहरु तथा समग्र लघुवित्त क्षेत्रको अवस्था बारे प्रस्तुति गरेका थिए । प्रस्तुतिको क्रममा ओझाले हाल मुलुकमा ७६ वटा लघुवित्त संस्थाहरु रहेको, जसमध्ये चार वटा थोक कर्जा प्रदायक संस्था रहेको उल्लेख गरे । ओझाले हाल लघुवित्त संस्थाहरुमा जम्मा ७ प्रतिशत मात्रै थोक कर्जा प्रदायक संस्थाहरुको लगानी रहेको तथ्य प्रस्तुत गरेका थिए ।

सो अवसरमा ओझाले हाल थोक कर्जा प्रदायक संस्थाहरु सामु ८० प्रतिशत भन्दा बढी आर्थिक स्रोतको लागि वाणिज्य बैंकमा आश्रित हुनु परेको, थोरै व्याजदरमा लघुवित्त संस्थाहरुलाई कर्जा उपलब्ध गराउन नसकेको, निकै कम मुनाफा र अस्थिर व्याजदरमा चल्नु परेको, वाणिज्य बैंकहरुले पनि सोझै लघुवित्त संस्थाहरुलाई थोक कर्जा उपलब्ध गराउने गरेको जस्ता चुनौतिहरु रहेको बताए । "पहिला सरकारले लघुवित्त विकास कोष स्थापना गर्ने र त्यसको जिम्मा होलसेल संस्थाहरुलाई दिने भनेको थियो तर कार्यान्वयन भएन । अहिले विभिन्न तहमा वित्तीय राहतका प्याकेजहरु कार्यान्वयनमा आएका छन् । जसले गर्दा होलसेल गर्ने संस्थाहरु टिक्न मुस्किल भएको छ ।" ओझाको भनाई थियो । विपन्न वर्ग, पिछडिएको क्षेत्र तथा लघुवित्तका समस्या समाधान गर्न आएका वित्तीय राहतका कार्यक्रमहरुलाई एकद्वार प्रणालीवाट थोक कर्जा प्रदायक संस्थाहरु मार्फत अघि बढाउनु पर्ने ओझाको धारणा थियो ।

शुरुवाती अवस्थामा लघुवित्तको स्थापना र प्रवर्द्धन गर्न आरएमडीसीले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको बताए । "ऊ बेला थोक कर्जा प्रदायक संस्थाले कर्जा सँगै क्षमता विकासको प्याकेज लिएर जान्थे । अहिले कर्जा प्रवाह घटेको र वाणिज्य बैंकहरुले पनि कर्जा दिन थालेकाले क्षमता विकासका काम प्रभावित हुन थाले । लघुवित्त संस्थाहरु उद्देश्य र लघुवित्तको मर्म विपरित चल्न थाले । सेवामुलक हुनु पर्ने लघुवित्त संस्था नाफा केन्द्रित भएका छन् । अहिले लघुवित्तमा धेरै विकृतिहरु पनि आएका छन् । अझै पनि कोष तथा स्रोत व्यवस्थापनको भरपर्दो अवस्था भए आरएमडीसी लगायत थोक कर्जा प्रवाह गर्ने संस्थाहरुले लघुवित्तको विकास र प्रवर्द्धनमा प्रभावकारी भूमिका खेल्न सक्छन् । यसको लागि सरकार तथा सारोकारवालाहरुले थोक कर्जा प्रदायक संस्थाहरुलाई बलियो बनाउन जरुरी छ ।" ओझाले भने ।

वेविनारमा आफ्नो धारणा राख्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले पछिल्लो समय लघुवित्त क्षेत्र उद्देश्यवाट च्यूत भएको र यसलाई सही बाटोमा डोऱ्याउने भूमिका खेल्न थोक कर्जा प्रदायक संस्थाहरु खास गरी आरएमडीसीलाई आग्रह गरे । "लघुवित्त कार्यक्रम जुन उद्देश्यका साथ शुरु भएको हो हाल त्यो मार्ग छोडेर दायाँ बायाँ

समिक्षा गोष्ठीमा सहभागीहरु

भएको अवस्था देखिन्छ । अहिले हामीले गरीबलाई ऋणको भार थोपार्ने काम गरिरहेका छौँ । शुरुमा हामी के थियौँ, कसरी काम गर्थ्यौं, अहिले के गर्दैछौँ भन्ने अवस्था मुल्यांकन गरेर अगाडी बढौँ । हामी गरिबी निवारण गर्न कति सक्षम छौँ, त्यसको पनि विवेचना गरौँ । आरएमडीसीले पनि लघुवित्तलाई सही बाटोमा हिडाउने नेतृत्व लिन सक्छ त्यस तर्फ लागौँ ।" श्रेष्ठको भनाई थियो ।

श्रेष्ठले अहिले गरीब र धनी विचको खाडल बढ्दै गएको बताउदै स्रोतहरुमा पहुँच हुनेहरु धनी बन्दै गएको र स्रोतमा पहुँच नहुनेहरुको जीवनस्तर माथि उठ्न नसकेको धारणा राखे । "धनी र गरीब विचको बढ्दो खाडल पुर्न लघुवित्तले मुलुकमा रहेको विपन्न वर्ग र समुदायसम्म पुग्नु पर्छ । आरएमडीसी जस्ता संस्थाहरुले आफ्ना साझेदार संस्थाहरु मार्फत देशभर विपन्न र पिछडिएको समुदाय खोजेर सेवा दिने र युवा जमातको लागी रोजगारी सिर्जना गर्ने कार्यक्रम ल्याउनु पर्‍यो र यो कार्य देशको लागि निकै ठूलो योगदान हुन सक्छ । अहिले पनि गरीब र विपन्न वर्ग साहुको शोषणमा परेको छ, मिटरव्याजबाट पीडित छ । उनीहरुलाई त्राण दिन सञ्जाल विस्तार गरेर अगाडी बढ्नु पर्छ ।" श्रेष्ठको सुझाव थियो ।

वेविनारका सहजकर्ता तथा नेरुडे लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका अध्यक्ष डा. भेष प्रसाद धमलाले वर्तमान चुनौति पन्छाउदै लघुवित्तहरु आफ्नो मूल उद्देश्य र सिद्धान्त अनुरुप अगाडी बढ्नु पर्ने धारणा राखे । "अहिले लघुवित्त क्षेत्रमा धेरै थरी समस्या छन् । कतिपय समस्या हाम्रै कारणले छन्, कतिपय हाम्रो कार्य पद्धति र शैलीका कारण उत्पन्न भएका छन् भने कतिपय नीतिगत समस्या छन् । यस कोरोना महामारीबाट पाठ सिकेर हिजोको कार्य पद्धति परिवर्तन पनि गर्न सकिन्छ । तर यी सबै समस्या पन्छाएर लघुवित्तको एउटै उद्देश्य गरिबी निवारण हुनु पर्छ ।" धमलाले भने । अबको दिनमा लघुवित्तले समुदायमा उद्यमशीलता पुऱ्याउन र सदस्यको उत्पादनलाई बजार सँग जोड्नको लागि के गर्न सकिन्छ त्यसमा ध्यान दिएर लघुवित्त सेवा समय सापेक्ष बनाउँदै लैजानु पर्ने डा. धमलाको धारणा थियो ।

वेविनारको प्रश्नोत्तर छलफलमा आफ्नो धारणा राख्दै ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक डा.पुरुषोत्तम श्रेष्ठले महामारीको अवस्थामा कार्यशैली परिवर्तन गर्दै लघुवित्त संस्थाहरुले प्रविधि मैत्री सेवा प्रवाहमा जोड दिनु पर्ने बताए । साथै कर्जा संगै सीप र क्षमता विकासमा जोड दिन सके गरिबी निवारणमा टेवा पुग्ने र असुली दर बढेर संस्था पनि सवल हुने धारणा राखेका थिए ।

ग्रामीण विकास समाज केन्द्र नेपालका अध्यक्ष मणी अर्ज्यालले लघुवित्त संस्थाहरुले गरिबी निवारणमा ठूलो योगदान पुऱ्याएका छन् तर त्यसको

(बाँकी पृष्ठ १९ मा)

महिला सशक्तिकरणमा लघुवित्तको योगदान महत्वपूर्ण

नेपालमा लघुवित्तले तीन दशक लामो यात्रा पुरा गरी सकेको छ। लघुवित्त संस्थाहरुले गाउँ गाउँमा विपन्न बर्गको दैलोदैलो चाहारी महिलामा जागरण ल्याउने अभियान संचालन गरी रहेका छन्। पुरुषलाई भन्दा महिलालाई प्राथमितामा राखेर कर्जा प्रवाह र बचत संकलन गर्ने जस्तो कार्यमा महिलाहरुलाई संलग्न गराई स-साना व्यवसाय संचालन गर्न उत्प्रेरित गर्दै आएका छन्। महिलालाई दिएको कर्जा सदुपयोग मात्र हुने नभै यसबाट सिङ्गो परिवारनै लाभान्वित भएको र कर्जा शतप्रतिशतनै फिर्ता भुक्तानी हुने गरेको पाइएको छ।

कार्यक्रमका सहजकर्ता तथा वक्तहरु

यसरी भन्दा ग्रामीण भेगका विपन्न महिलाहरुको सशक्तिकरणमा लघुवित्त क्षेत्रको योगदान महत्वपूर्ण रहेको यस क्षेत्रका अगुवाहरुको निष्कर्ष रहेको छ। लघुवित्त प्रणालीमा संलग्न महिलाहरुको आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक, राजनीतिक लगायत क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति भएको दृष्टान्तहरु पेश गर्दै उनीहरुले यस्तो निष्कर्ष निकालेका हुन्।

२०७८ साल साउन ३ गते स्वावलम्बन विकास केन्द्रले ११ औँ सम्बाद श्रृखला अन्तर्गत "लघुवित्तको माध्यमबाट महिला सशक्तिकरण" विषयक अनलाईन वेविनारको आयोजना गरेको थियो। उक्त वेविनारलाई सम्बोधन गर्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले लघुवित्तका कारण महिलाहरुको जीवन स्तरमा ठूलो परिवर्तन आएको र यसले महिला बर्गको चेतनास्तर माथि उठेको र आत्म विश्वास वढाएको वताए। श्रेष्ठले लघुवित्तको कारण गरीब तथा विपन्न महिलाहरुमा साहस र उर्जा प्रवाह भएको, उनीहरुको गरिबी घटेको र आत्मनिर्भरता वढेको उल्लेख गरे। "हिजो एक सय रुपैयाँ नदेखेका महिलाहरु अहिले ठुलो व्यवसायी भएका छन्। परिवारका पुरुष सदस्यको आम्दानीमा भर पर्नेहरु अहिले आत्मनिर्भर भएका छन्। कर्जा लिने र व्यवसाय शुरुवात गर्ने माध्यम महिला भए पनि यसको लाभ सिंगो परिवारले प्राप्त गरेका छन्। महिलाहरु अघि आउने वातावरण वनेको छ।" श्रेष्ठले भने। "जव सम्म कर्जा सदुपयोग हुन्छ तब सम्म कुनै चिन्ता लिनु पर्दैन त्यसले सशक्तिकरण वढाउछ। तर पछिल्लो समय लघुवित्तले प्रवाह गर्ने सबै पैसा सदुपयोग भएको छैन्। चाहिने भन्दा वढी ऋण प्रवाह गर्दा त्यसले विसंगति र विकृति ल्याएको हामी सबैले देखेको र भोगेको कुरा हो। सबै लघुवित्त संस्थाले सफल भएका महिला उद्यमीलाई ताक्ने रहेछन। कतिपय राम्रो महिलाहरु जसले असाध्यै राम्रो व्यवसाय गरी रहेका छन् उनीहरुलाई धेरै संस्थावाट कर्जा लिन दवाव दिँदा उनीहरु आफ्नो थातथलोबाट पलाएन सम्म हुनु परेको अवस्था छ। आज भन्दा पाँच सात बर्ष अगाडी म इलाम पुग्दा स्थानीय कौशिल्ला देवी गुप्ता एक सफल किराना व्यवसायी महिला थिईन। किराना पसलबाट उनले राम्रो आम्दानी गरिरहेकी थिइन् र परिवार पनि खुशि थियो। पछि इलाममा लघुवित्त संस्थाहरुको संख्या वढ्दै जाँदा ती महिलालाई सबैले ऋण लिन कर गरेछन र १४ वटा संस्थाले ऋण दिन सफल भएछन्। म पछिल्लो पटक जाँदा उनी ऋण तिर्न नसकेर इलाम नै छोडेर पलायन भइछन्। आफ्नो आम्दानी मात्र वढाउन लघुवित्तकर्मीहरुले सदस्यहरुलाई ऋण मात्र थोपारेर ऋणको पासोमा पार्नु भएन।"

हाम्रो जस्तो मुलुकमा गरिबी निवारण र समाज परिवर्तनको लागि लघुवित्त एक सशक्त प्रणाली भएको र यसको लागि लघुवित्तको मर्म अनुसार अघि वढनु जरुरी रहेको अध्यक्ष शंकरमान श्रेष्ठको धारणा थियो। "दीर्घकालिन रुपमा टिक्ने गरी स्वस्थ तरिकाबाट नाफा गर्नुस। सदस्यहरुलाई सधै भरी दुई छाक खान पुग्ने निर्वाहमुखी मात्र वनाउने होइन। सदस्यहरुलाई उद्यमी वनाउनु पर्‍यो। उनीहरुलाई विस्तारै मनोवल वढाएर अघि वढाउनु पर्छ। दिगो रुपमा अघि वढ्न लघुवित्तमा नयाँ पुस्ताको प्रवेश गराउनुस। यसका लागि विदेश पलायन भई रहेका सदस्यका छोराछोरीहरुलाई फिर्ता वोलाई उद्यमशीलतामा जोडने वातावरण वनाउनु पर्छ।" श्रेष्ठको सुझाव थियो।

सो अवसरमा वेविनारका वक्ता मानुषी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि. की प्रमुख कार्यकारी अधिकृत शोभा वज्राचार्यले लघुवित्तको कारण महिलाहरुको आर्थिक सशक्तिकरण भएको र यसले गर्दा महिलाहरुलाई समाजमा सम्मान मिलेको वताईन। "लघुवित्तमा आवद्ध महिलाहरु समाजमा स्थापित भएका छन्। उनीहरुलाई सबैले विश्वास गर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ। महिलाहरुले अव वित्तीय क्षेत्र लगायत अन्य सबै क्षेत्र सम्हाल्ने क्रम वढेको छ। लघुवित्तले महिलाहरुलाई घर परिवार भित्रै मागेबाट दिन सक्ने वनाएको छ र उनीहरु अहिले वित्तीय निर्णय आफै लिन सक्ने भएका छन्।" वज्राचार्यको भनाई थियो।

लघुवित्त कार्यक्रम गरीव र विपन्न वर्गको जीवनस्तर उकास्ने वित्तीय पद्धति हो, कम आम्दानी हुने र राज्यको सेवा वा सुविधाबाट वञ्चित भएकाहरुलाई समेटने, सहज रुपमा विना धितो गरीवको घरमा पुगेर ऋण उपलब्ध गराउने, सदस्यहरुलाई सानो सानो बचत गर्न सिकाउने, गरीवहरुलाई आवश्यक पर्ने गैर वित्तीय सेवा पनि प्रदान गर्ने लघुवित्तको काम हो। महिलामा सामाजिक तथा आर्थिक परिवर्तन ल्याउनका लागि पनि यो मर्म र भावना अनुरुप चल्नु जरुरी छ। अहिले पनि महिलाहरु जागिरमा १५ प्रतिशत र व्यापारमा ९ प्रतिशत मात्र छन्। अव लघुवित्तले शत प्रतिशत महिलाहरुलाई सदस्य वनाई अघि वढाउन लागेका छन्। साथै एक जना महिला शिक्षित, सशक्तिकृत हुँदा सिंगो परिवारमा परिवर्तन आउछ। लघुवित्तको यहि पद्धतिबाट अघि वढ्नु पर्छ" बज्राचार्यको सुझाव थियो।

वेविनारका अर्का वक्ता ग्रामीण महिला उत्थान केन्द्रकी अध्यक्ष आसमानी चौधरीले लघुवित्तको कारण महिलाहरुले सामाजिक र पारिवारिक जीवनमा निकै ठुलो सफलता प्राप्त गरेको वताईन। "घर भित्र सिमित विपन्न महिलाहरु लघुवित्तका कारण पाक्षिक वा मासिक केन्द्र बैठकको माध्यमवाट संगठित हुने अवस्था आयो। बचत गर्ने वानिको विकास भयो। नियमित बैठकमा अनुभवहरु साँटने र व्यवसाय गर्ने अवसर प्राप्त भयो। विस्तारै आर्थिक क्षेत्रमा पहुच वढ्यो, आत्मविश्वास वढ्यो। नेतृत्व क्षमता विकास भयो। हाल महिलाहरुको राजनीतिक सहभागिता पनि वढ्दै गएको छ। विपन्नताबाट उठेका ग्रामीण महिला उत्थान केन्द्रका ५० जना सदस्यहरुले स्थानीय सरकारमा प्रतिनिधित्व गरी रहेका छन्। धेरै महिलाले विदेशमा रहेका आफ्ना श्रीमान स्वदेश फर्काएर स्वरोजगारी वा उद्यममा संलग्न गराउन सफल भएका छन्। लघुवित्तले आत्मनिर्भर वनाउदा घरायसी समझदारी वढेको र महिला माथि हुने घरेलु हिंसाका घटनामा कमी आएको छ।" चौधरीको भनाई थियो।

वेविनारका अर्का बक्ता जीवन विकास लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेका जिल्ला प्रमुख मैयाँ राईले लघुवित्त कर्मचारीहरुको अथक मेहनतले

धेरै महिलाहरु लघुवित्तमा प्रवेश गरेको र हाल प्रगति गर्न सफल भएको अनुभव सुनाईन । राईका अनुसार हिजो आफ्नै श्रीमानसंग बोल्न नसक्ने महिलाहरु अहिले सामाजिक हुदै राजनीतिक क्षेत्रमा पनि नेतृत्व गर्न सक्षम भएका छन् । "सदस्यका घर परिवारको शिक्षा र स्वास्थ्यमा पनि निकै सुधार आएको छ । दुई दशक अघि लघुवित्त सदस्य बनाउन निकै समस्या थियो । झापाको भद्रपुरमा धेरै संस्थाबाट कर्जा लिई भाखा नाघेको कारणबाट लघुवित्तको विरोधमा थुप्रै आवाज उठे तर हामीले सम्झाएर त्यहाका महिला सदस्यहरुलाई ठिक बाटोमा ल्यायौँ । अनावश्यक कर्जा लिई दुरुपयोग गर्नु हुदैन, आफ्नो आवश्यकता र क्षमता अनुसार मात्र कर्जा लिनु पर्छ, व्यवसायी हुनु पर्छ भन्ने सम्झाई बुझाई सही बाटोमा हिडन लगायौँ । लघुवित्तकर्मीले पनि जथाभावी ऋण दिनु हुदैन भन्ने कुरा सिकायौँ । उद्यम गरेर आम्दानी हुन थाले पछि लघुवित्तलाई त्यहाँ सबैले राम्रो भन्ने अवस्था सिर्जना भयो ।" राईले आफु फिल्डमा काम गर्दाको अनुभव सुनाईन । "अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा, धेरै ऋणको भारी बोकाएको, असुलीमा जबरजस्ती गर्ने जस्ता कृयाकलापले केहि ठाउँमा सदस्यले आत्महत्या समेत गरेको समाचार छ । यस्ता घटना लघुवित्तमा कमै छन् तर यसले

वेविनारका सहभागीहरु

लघुवित्त प्रति नकारात्मक सन्देश दिएको छ । यसवाट हामीले पाठ सिक्नु जरुरी छ ।" उनको धारणा थियो ।

वेविनारका सहजकर्ता तथा उपकार लघुवित्त वित्तीय संस्थाकी प्रमुख कार्यकारी अधिकृत शारदा पोखरेलले लघुवित्तले महिलाहरुलाई चौका देखि चोक, गृहणी देखि व्यवसाय सम्म पुर्‍याएको बताईन ।

प्रस्तुति पछिको खुला छलफलमा सहभागीहरुले महिला सशक्तिकरणको लागि उद्यमशीलता अझ व्यापकरुपमा अघि बढाउनु पर्ने, लघुवित्तमा महिला कर्मचारीको संख्या बढाउनु पर्ने र कोरोना महामारीका कारण प्रभावित भएका लघुवित्त सदस्यको व्यवसाय पुनर्स्थापनाका विषयमा चासो राखेका थिए । वेविनारमा विभिन्न लघुवित्त तथा वित्तीय क्षेत्रबाट १ सय ३३ जना प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

(पृष्ठ १४ बाट ...)

लघुवित्त संस्थाहरुमा ...

अघि बढ्नु जरुरी छ । नियामक निकायले लघुवित्तका हरेक प्रक्रिया संग परिचित भएर अघि बढ्नु पर्ने हो ।" पाण्डेले भने ।

वेविनारका वक्ता फष्ट माइक्रोफाइनान्स लघुवित्त वित्तीय संस्थाका पूर्व प्रमुख कार्यकारी अधिकृत भेषराज पन्थीले थोक कर्जा प्रवाहक संस्थाहरुले पनि सुशासनको लागि भूमिका खेल्नु पर्ने धारणा राखे । "थोक कर्जा प्रदायकसंस्थाहरुले सम्बन्धित संस्थाको सम्पति र कर्जाको गुणस्तर कस्तो छ भन्ने हेर्नु पर्छ । भाखा नाघेको कर्जा र त्यसको अपलेखनको प्रकृयाबारे पनि गहिरो अध्ययन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसको लागि किस्ता र व्याज पनि हेर्नु पर्ने जरुरी हुन्छ । लेखा परीक्षणको प्रतिवेदन र साधारण सभा नियमित छ की छैन भन्ने कुरा पनि महत्वपूर्ण मानिन्छ । यो सगै सुशासनका कुराहरु जस्तै सञ्चालक समितिको नियमित बैठक बसे नबसेको, उपसमितिहरुको बिचमा छलफल भए नभएको, छलफलहरुमा पर्याप्त अर्न्तक्रिया र सहभागिता भए नभएको तथा निर्णयहरु उपर छलफल भए नभएको र निर्णयको कार्यान्वयन भए नभएकोबारे हेर्नु पर्ने जरुरी हुन्छ ।" पन्थीको भनाई थियो ।

वेविनारका सहजकर्ता छिमेक समाज सेवा केन्द्रका अध्यक्ष राम चन्द्र जोशीले लघुवित्तमा सुशासन कायम गर्न प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको

वेविनारमा सहभागीहरुको एक झलक

प्रमुख भूमिका हुने बताए । "सुशासनको लागि प्रमुख कार्यकारी अधिकृत पहिला आफू अनुशासनमा बसेर लघुवित्तको मर्म र भावना अनुरुप काम गर्नु पर्छ । अनि बोर्ड र कर्मचारीलाई पनि सही बाटोमा हिँडाउन सक्नु पर्छ र सकिन्छ । अर्को कुरा प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले ग्राहक सदस्य प्रति उत्तरदायी र जिम्मेवार भएर उनीहरुको अवस्था माथि उकास्ने खालका कार्यक्रममा जोड दिनु पर्छ । त्यसै अनुसार कर्मचारी प्रशिक्षित र परिचालन गर्नु पर्छ । यसो भएको खण्डमा सुशासन पनि कायम हुन्छ र संस्था पनि आर्थिक रुपले बलियो तथा दिगो हुन्छ । यस्ता महामारी संग डराउनु पर्ने अवस्था रहदैन ।" जोशीले भने ।

खुला छलफलको क्रममा नेपाल ग्रामीण विकास समाज केन्द्रका अध्यक्ष मणी कुमार अर्ज्याल, स्वावलम्बन लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडका अध्यक्ष राम कुमार श्रेष्ठ, प्रमुख कायकारी अधिकृत उदयराज खतिवडा लगायतले आफ्नो धारणा राखेका थिए ।

वेविनारमा ३१ वटा लघुवित्त, सहकारी, विकास बैंक तथा गैरसरकारी संस्थाका १२५ जना प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

लघुवित्तमा देखिएको विचलन र विसंगतिबाट हुने

परिणाम प्रति सचेत हुन विज्ञको चेतावनी

वेविनारका सहजकर्ता र वक्ताहरु

लघुवित्तमा वढ्दै गएको विसंगति र विचलन प्रति चिन्ता व्यक्त गर्दै लघुवित्तकर्मी र सरोकारवालाहरुलाई बेलैमा सचेत हुन विज्ञहरुले चेतावनी दिएका छन् । उनीहरुले गरीब तथा विपन्न समुदायका महिला बर्गमा वित्तीय पहुँच पुर्‍याएर गरिबी निवारणमा सघाउने र वेरोजगारी घटाउने मुख्य उद्देश्यका साथ करिब ३ दशक अघि शुरु भएको लघुवित्त प्रणाली पछिल्लो समय नाफामुखी भएको निष्कर्ष निकालेका छन् । पछिल्लो समय नाफालाई मुख्य उद्देश्य वनाएकै कारण लघुवित्त सेवा गरीब सम्म पुग्न नसकेको उनीहरुको बुझाई छ । साथै वढी भन्दा वढी नाफा कमाउने होडमा अनुचित अभ्यासहरु हुदै गएको र यसले मुख्यतः गरीबहरु कहिल्यै माथि उठ्न नसक्ने अवस्था सिर्जना भएको विज्ञहरुको धारणा छ ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८साउन १७मा १२औं सम्वाद श्रृखला अन्तर्गत आयोजना गरेको "लघुवित्तमा देखिएको विचलन र यसको परिणाम" विषयक छलफलका सहभागीहरुले यस्तो धारणा राखेका हुन् ।

छलफललाई सम्वोधन गर्ने क्रममा स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले लघुवित्तको मर्म तथा उद्देश्य गरिबी निवारण गर्ने र वेरोजगारी घटाउने रहेको स्मरण गराए । "सबै लघुवित्तकर्मीले आफ्नो प्रवन्धपत्र पल्टाएर हेरे स्पष्ट हुन्छ । सबैको प्रवन्धपत्रमा स्पष्ट लेखिएको छ की लघुवित्त मुख्यतयाः दुईवटा उद्देश्य गरिबी निवारण र रोजगारी सिर्जना गर्नको लागि हो । सायद हामी कसैले एकपटक पनि खोलेर हेरेका छैनौं ।" श्रेष्ठले थपे "विचलन भनेको अहिले लघुवित्त संस्था उद्देश्य अनुरुप नचलेको अर्थात विपन्न कहाँ पुग्न नसक्नु हो । विपन्न भन्दा अहिले हामी सम्पन्नता तिर उन्मुख भैराखेका छौं, त्यो सजिलो छ तर विपन्नलाई उनको घरमा पुगेर ऋण लिने वनाउन कम्तिमा ६ महिना लाग्छ र त्यो कठिन छ । त्यस्तै हामी लघुवित्तकर्मी पैसामुखी र भौतिक आकांक्षाहरु धेरै राख्ने भएका छौं । हिजो १५ सय तलवमा काम गर्ने लघुवित्तकर्मीमा देखिएको खुशी आज ५०, ६० हजार रुपैया तलब लिनेमा देखिदैन । धेरै भौतिक सुख वा पैसाले मात्र खुशी र सन्तुष्टी प्राप्त हुदैन । अहिले धनी र गरीब विचको दुरी वढेको छ । विश्वका १ प्रतिशत धनी मानिसले ९० प्रतिशत स्रोत माथि कब्जा जमाएका छन् । पूँजी प्रधान यो आर्थिक व्यवस्थाले असमानता पैदा गरेकोले अव सामाजिक उत्तरदायित्व सहितको सामाजिक व्यवसायमा जोड दिनु पर्ने वहस उठेको छ । प्रो. मोहम्मद युनूसले पनि यही अवधारणा अघि सारेका छन् । लघुवित्त सामाजिक व्यवसाय हो । शुरुको अवस्थामा लघुवित्तले यो कुरा प्रमाणित गरेको थियो । तर अहिले विस्तारै अवस्था विग्रदै गएको छ ।" श्रेष्ठको भनाई थियो । "लघुवित्तकर्मीले विकट ठाउँमा मात्र होइन सुगम ठाउँमा पनि गरीब माझ जान चाहेका छैनन् । तराईका केहि जिल्लाहरुमा अझै पनि धेरै गरिबी छ । त्यहाँ पनि लघुवित्तले गरीवलाई समेटेको छैन् । अहिले लघुवित्त संस्थाको आर्थिक अवस्था सवल छ । लघुवित्त संस्थाको मुनाफाको दुई प्रतिशत मात्र पनि गरीबमा लगानी गर्नु भयो भने पनि तिनीहरु गरिबीको दुष्चक्रबाट माथि उठ्न सक्छन् । नेपालमा अहिले करीव १२लाख परिवार चरम गरिबीको रेखामुनी छन् । लघुवित्त र सहकारी संस्थाहरु गणना गर्दा एउटा संस्थाको भागमा ५, ६ हजार गरीब पर्छन र एउटा कर्मचारीको भागमा ६० जना पर्छ । हामी अवको ५ बर्षमा आफ्नो भागमा पर्ने त्यो ६० जनालाई धनी वनाउन सक्छौं । नसक्ने कुरा छैन तर हामीमा त्यो इच्छा शक्ति छैन । अहिले हामी गरिबीको परिभाषा खोज्दैछौं । गरीब पहिचान गर्ने किताव वा कुनै परिभाषा चाहिदैन । गाउँमा दैलो चाहार्नुस गरीव र धनीको पहिचान सजिलै हुन्छ । छाप्रोमा वसेको वेरोजगार, दुई छाक खान संघर्ष गर्नुपर्ने परिवार सजिलै देखिन्छ । यसको लागि राष्ट्र बैंकले वा सरकाले निर्देशन दिनु पर्दैन । यस्ता गरीबलाई समेटेर काम गरौं । यो नै लघुवित्तको मर्म हो, धर्म हो र कर्म भनेकै यहि हो । त्यसै गरी राष्ट्र बैंकले लघुवित्तलाई बर्गीकरण गरी 'घ' वर्गको संस्था वनाई शेयर निष्कासन गर्ने पद्धति ल्यायो । यस पछि नै विचलन शुरु भयो । त्यसमाथि हाम्रो आवश्यकता भन्दा वढी लघुवित्त संस्थाहरु संचालनमा आए । त्यसपछि विकृति र विचलन वढेको हो । परिणाम अहिले लघुवित्तमा भाखा नाघेको कर्जाले चुलीदै छ अहिले भाखा नाघेको कर्जा घटाउन र नाफा वढाउन कर्जा नवीकरण र थप ऋण प्रवाह गरी अवस्था राम्रो देखाउने परम्परा शुरु भएको छ । जुन केहि समय पछि प्रत्युत्पादक हुने निश्चित छ ।" श्रेष्ठले भने ।

सो अवसरमा वोल्दै छलफलका वक्ता तथा नेपाल राष्ट्र बैंक, लघुवित्त निरीक्षण विभागका निर्देशक राम प्रसाद गौतमले समय अनुसार लघुवित्त सेवा प्रवाहमा केहि परिमार्जन हुनु स्वभाविक भए पनि अझै पनि १सय २० वटा स्थानीय तहमा मात्रै लघुवित्त सेवा पुगेको र ग्रामीण भेगका अति विपन्न वर्गमा पुग्न नसकेको वताए । "नेपाल राष्ट्र बैकले निजी क्षेत्रलाई पनि प्रोत्साहन गर्ने नीति लिएको हुदाँ लघुवित्त संस्थाहरु आफ्नो लक्ष र उद्देश्य अनुसार स्व-नियन्त्रित र स्व-अनुशासित भएर अघि वढ्नु उचित हुन्छ । त्यसो हुन नसकेको खण्डमा राष्ट्र बैकंले हस्तक्षेप गर्नु पर्ने अवस्था आउछ । अहिले लघुवित्तहरु धेरै नाफामुखी भए भन्ने गुनासो आएको छ । जसकारण हामीले मौद्रिक नीतिलाई नकुरेर तत्कालै परिपत्र जारी गरेर २० प्रतिशत भन्दा वढी मुनाफा वाड्न नपाउने व्यवस्था गरेका छौं । त्यस्तै गरीब तथा अति विपन्न बर्ग सम्म पुग्नु पर्छ भनेर बारम्बार भन्दै आएका छौं र व्याजदर पनि समायोजन गर्दै आएका छौं । कुनै वेला २४ प्रतिशत व्याजदर थियो अहिले १५ प्रतिशत भन्दा वढी लिन नपाउने व्यवस्था छ र यसो गर्दा लघुवित्त कर्मीहरुले वढी हस्तक्षेप भयो भन्ने गुनासो वढेको छ ।" गौतमले भने । साथै गौतमले लघुवित्त संस्थाहरुको एनपीएल वढ्दै जाने र कर्जाको गुणस्तर खस्कदै गएको वताउदै हरेक संस्थालाई कर्जा सुचना प्रभावकारी वनाउन सुझाव दिए ।

सो अवसरमा वोल्दै छलफलका बक्ता सानिमा बैंक लिमिटेडका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत एबं नेपाल बैंकर्स एशोशिएसनका अध्यक्ष भुवन दाहालले लघुवित्तहरु नाफामुखी भएको वताए । "वाणिज्य बैंकहरुलाई पनि व्याजदर धेरै भयो भन्ने आरोप छ । तर वाणिज्य बैंकले वढीमा १५ प्रतिशत लिने हो । तर लघुवित्तहरुको धेरै नै छ । झट्ट हेर्दा मुनाफा आर्जन गर्ने उद्देश्यका साथ स्थापना भएका वाणिज्य बैक १४, १५ प्रतिशतको प्रतिफलमा चल्नु पर्ने तर सेवाभावले वा गरीबी निवारण गर्ने उद्देश्यले स्थापना भएका लघुवित्तको प्रतिफल ३०, ४० प्रतिशत हुने यो कुरा अमिल्दो छ । यसैलै लघुवित्तहरु नाफा केन्द्रित छन भन्ने आरोप लाग्ने गरेको छ ।" दाहालले भने ।

कार्यक्रमका अर्का बक्ता नेपाल माइक्रोफाइनान्स बैंकर्स एशोशिएसनका

अध्यक्ष वसन्त लम्सालले लघुवित्तको लक्ष र उद्देश्य पनि समय अनुसार परिमार्जन गर्दै लैजानु पर्ने वताए । विगतको ३ दशकमा समय र संस्थागत संरचना धेरै परिवर्तन भएकोले यो जरुरी रहेको लम्सालको धारणा थियो । हामी आर्थिक पाटोमा केन्द्रित हुने कि सामाजिक पाटोलाई जोड दिने भन्ने कुरामा प्रष्ट हुनु जरुरी रहेको लम्सालको भनाई थियो । "नेपाल राष्ट्र बैंकले र कम्पनी दर्ता कार्यालयले लघुवित्त संस्थालाई वित्तीय संस्थागत संरचना अनुसार परिभाषित गरेको देखिन्छ । तर उद्देश्य गरीबमा जाने वा सामाजिक पक्षमा केन्द्रित हुनु पर्ने वनाइ दिएको छ । दुर्गममा जाउ, गरीब संग काम गर भन्ने अनि फेरी निश्चित प्रतिशत भन्दा वढि व्याज लिन नपाउने भन्दै व्याज दर तोकि दिने ? यो कुन प्रकारको नीति हो ? प्रष्ट हुनु पर्यो ।" लम्सालले थपे । साथै लम्सालले सबै लघुवित्त संस्थाहरुले आक्रामक व्यापार गर्ने गरेको र यसले जोखिम वढाएको धारणा राखे ।

छलफलमा यूनिक नेपाल लघुवित्त वित्तीय संस्थाका कार्यकारी निर्देशक डा. गोपाल दहितले लघुवित्तमा केहि विकृतिहरु आएको स्वीकार गर्दै सबै संस्थाहरु एकै किसिमको नभएको वताए । "राम्रो काम गर्दा गर्दै लघुवित्तलाई धेरै आरोप लाग्ने गरेको छन् । त्यो मध्येको एउटा हो लक्ष र उद्देश्यमा आएको विचलन । तर सबैलाई एउटै डालोमा राख्न मिल्दैन् । अहिले पनि धेरै संस्था मुलधार मै छन् र आफ्नो वाटो विराएको छैनन् । तर चिन्ता हामी वाटो विराउदै छौं भन्ने हो । अहिले पनि लघुवित्तको लगानीको ठूलो हिस्सा धेरै विपन्न बर्गमै छ । केहि थोरै लगानी धनी बर्गमा पनि हुन थालेको छ र यो नै मुख्य समस्या वनेको छ । अहिले समुह गठन गर्ने, सदस्य पहिचान गर्ने विधिहरु वेवास्ता गरेको कारण, लघुवित्त संस्था लक्ष वाहिर गएको भन्ने देखिन्छ । मुख्यतया लक्षित बर्ग पहिचानको विधि, कर्जा विश्लेषण र कर्जा सदुपयोगितामा ध्यान नदिदा कर्जाको गुणस्तर खस्किएको र यसले मुख्य समस्या पैदा गरेको छ ।" डा. दहितको धारणा थियो ।

कार्यक्रमका सहजकर्ता सशक्तिकरण विकास केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक डा. नरहरी ढकालले लघुवित्तको वित्तीय ध्येय, सामाजिक ध्येय,

छलफलमा सहभागीहरु

वातावरणीय ध्येय भएको र यो तीनवटै कुरामा सन्तुलन कायम गरेर अघि वढ्नु पर्ने धारणा राखे । "लघुवित्तकर्मीले आत्ममुल्यांकन गर्नु आवश्यक छ । हाम्रो आर्थिक सुचकमा मात्र सुधार भएको छ । तर सामाजिक योगदान देखिने गरी भएको छैन । गरीव सम्म त पुगैकै छैन, सुविधा सम्पन्न ठाउँमा मात्र वित्तीय सेवा दिने गरेका छन् यो सैद्धान्तिक विचलन हो की होइन ?" डा. ढकालले प्रश्न गरे ।

खुला छलफलका क्रममा बोल्दै छिमेक लघुवित्त वित्तीय संस्थाका निबर्तमान प्रमुख कार्यकारी अधिकृत रामचन्द्र जोशीले गरीवकोमा जाँदा कर्जा मात्रै दिएर नहुने । उसलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, वजार व्यवस्था सम्वन्धी ज्ञान, सीप दिनु पनि जरुरी भएकोले लघुवित्तकर्मी र नियामक निकाय दुबैले यसलाई पनि ध्यान दिनु पर्ने धारणा राखे ।

यसै गरी आरएमडिसीका निमित्त प्रमुख कार्यकारी अधिकृत पृथ वहादुर थापाले गरीबलाई जसले पनि चिन्ने हुनाले लघुवित्त सेवा प्रवाह गर्न गरीबको परिभाषा आवश्यक नरहेको र हाल गरीबलाई भनेर ल्याएको लघुवित्त प्रणाली धनीको लागि भएको गुनासो पोखे ।

अनलाइन जुम माध्यमबाट आयोजना गरेको उक्त छलफल कार्यक्रममा लघुवित्त क्षेत्रका १ सय ५१ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

(पृष्ठ ११ बाट ...)

सहभागितामुलक ग्रामीण ...

आयोजना गरी तालिम सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्ने १६ जना सहभागीहरुलाई प्रमाण पत्र प्रदान गरेको छ ।

समापन समारोहको अवसरमा बोल्दै स्वावलम्बन विकास केन्द्रका कार्यकारी प्रमुख बेचन गिरीले तालिम सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको र अभ्यासको क्रममा प्रशिक्षर्थीहरुले गाउँका महत्वपूर्ण सुचनाहरु संकलन गरेको धारणा राखे । साथै आगामी दिनमा पनि तालिमबाट सिकेको सीपहरु जीवनोपयोगी हुने अपेक्षा रहेको वताए ।

यो संगै गिरीले मसिने गाउँलाई स्वावलम्बन विकास केन्द्रको आर्थिक सहयोग र ग्रामीण प्रविधि केन्द्रको प्राविधिक सहयोगमा महिला सहयोगी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले शुरु गरेको वातावरणमैत्री स्वावलम्बन गाउँ निर्माण कार्यको लागि पनि तालिमको वेला संकलित सुचनाहरु उपयोगी हुने उल्लेख गरे ।

केन्द्रका निर्देशक सतिस कुमार श्रेष्ठले स्वावलम्बन विकास केन्द्रले लघुवित्तकर्मीहरुको लागि गुणस्तरीय तालिमहरु आयोजना गर्दै आएको जानकारी गराउदैं यो तालिम पनि त्यसैको निरन्तरता भएको वताए । साथै आगामी दिनमा सहभागितामुलक ग्रामीण लेखा जोखा विषयमा थप ज्ञानहरुको आवश्यक परे केन्द्रले सहयोग गर्ने पनि जानकारी गराए ।

सो अवसरमा बोल्दै ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक डा. पुरुषोत्तम श्रेष्ठले कुनै पनि गाउँको वा समुदायको आवश्यकता विश्लेषण गर्नको लागि सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखा विधि उपयोगी हुने र कुनै पनि परियोजन शुरु गर्नु अघि यो विधि अपनाए परियोजना सफल हुने धारणा राखे ।

सहजकर्ता राजेन्द्र शाहले सहभागितामुलक ग्रामीण लेखाजोखा सुचना संकलनको भरपर्दो र विश्वसिलो विधि भएको र तालिमका सहभागीहरु अव आफ्नो व्यवसायिक जीवनमा लागु गर्न योग्य भएको वताए ।

(पृष्ठ १५ बाट ...)

लघुवित्त सेवा उद्देश्यमुलक ...

विवरण दिने तथ्यांक नहुदा ती कामहरु ओझेलमा परेको र लघुवित्त संस्थाहरुले आफूले गरेका कामको अविलम्ब तथ्यांक संकलन गरी प्रचार प्रसार गर्नु पर्ने वताएका थिए ।

सो अवसरमा वौद्ध ग्रामीण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत विशाल केसीले थोक कर्जा प्रदायक संस्थाहरुले लघुवित्त कार्यक्रम संचालकका समस्याहरुमा पैरवी बढाउनु पर्ने धारणा राखे । साथै थोक कर्जा प्रवाह गर्दा अब सहकारी संस्थालाई पनि समेटनु पर्ने केसीको धारणा थियो ।

बढ्दो कोरोना महामारीले लघुवित्त क्षेत्रमा पनि चुनौतिहरु थपिएको वर्तमान परिप्रेक्षमा स्वावलम्बन विकास केन्द्रले छैठौं सम्वाद श्रृखलामा ४२ वटा संस्थाका १ सय १८ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

लघुवित्तका प्रफुल्लित नेतृत्वबाट
गरिबी शुन्यमा झार्न सकिन्छ

कुनै पनि क्षेत्रमा नेतृत्वकर्ताको खुसी र सन्तुष्टिको सामुहिकताबाट मात्र सकारात्मक परिवर्तन सम्भव हुने भएकोले लघुवित्तका नेतृत्वकर्ताहरु पनि खुसी र प्रफुल्लित हुनुको साथै उद्देश्य केन्द्रित हुन सके मात्र परिवर्तन सम्भव हुने कुरामा विज्ञहरु सहमत देखिएका छन् ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रले २०७८ साल जेष्ठ १७ गते आयोजना गरेको आठौँ अनलाइन संम्वाद श्रृखला अन्तर्गत खुसी नेतृत्वले संसार बदल्न सक्छ (Happy Leader Can Change the World) विषयक वेविनारका वक्ता तथा विज्ञहरुले यस्तो निस्कर्ष निकालेका हुन् ।

वेविनारका वक्ता तथा लाईफ गुरु विकल प्रसाद शेरचनले वेविनारलाई सम्बोधन गर्दै सफलताको लागि नेतृत्व खुसी र उर्जावान हुनु आवश्यक रहेको उल्लेख गरे । "एउटा नेतृत्व खुसी भए उसको मातहतका कर्मचारी उर्जाशील रहन्छन र उसले प्रवाह गर्ने सेवा पनि प्रभावकारी हुने कुरा प्रमाणित भएकोले अहिले विश्वका ठूलठूला औद्योगिक प्रतिष्ठानले समेत हामी कसरी खुसी हुन सक्छौँ भन्ने कुराको खोज तथा अभ्यास गरी रहेका छन् । साथै हरेक मनुष्य सँग खुसी हुने क्षमता रहेको र हरेक मान्छेले खुसीको चाहना पनि राख्ने तर धेरै जसो मान्छे दुःखी रहेको उल्लेख गरे ।"

शेरचनले मानिसले आफू भित्र मुख्यतया तीन वटा प्रश्नको सोधखोज गरे मानिस खुसी हुन सक्ने बताएका थिए । "म को हुँ भनेर चिन्ने, मेरो जीवन वा जिम्मेवारी के हो भनेर बुझ्ने र मेरो लक्ष र उद्देश्य के हो भन्ने सोधखोज गरी वास्तविकता पहिचान गर्न सके हरेक मानिसले सहजै खुसी प्राप्त गर्न सक्छ" उनले अगाडी भने "भौतिक सुख र सम्पतिले मात्र मानिस कहिल्यै सुख प्राप्त गर्न सक्दैन । म सचेत प्राणी हुँ भन्ने बुझ्ने, मनको कुरा बुझेर वर्तमानमा बाँच्न सिक्ने र उद्देश्यमा कटिबद्ध हुने । लघुवित्तको लक्ष पैसा कमाउनु हो । पैसा पनि कमाउनुस् तर यसको उद्देश्य भनेको गरिबलाई आर्थिक र सामाजिकरुपमा सवल र सक्षम बनाउने नै हो । यो उद्देश्य पूरा भए मात्र लघुवित्तको नेतृत्वलाई आनन्द मिल्छ र त्यो आनन्द नै खुसी हो । पैसाले मात्र प्राप्त गर्ने खुशी क्षणिक हुन्छ, टिकाउ हुदैन"

शेरचनले वर्तमान अवस्थामा दुःखको प्रमुख कारण भनेको आम मानिसहरु विगतबाट पछुताउने र भविष्य सँग चिन्तित भएर बाँच्ने गरेको तर उद्देश्य तय गरेर जीवन वर्तमानमा बाँच्न सके मानिसले दुखी हुनु पर्ने कुनै कारण नभएको उल्लेख गरे ।

वेविनारलाई सम्बोधन गर्दै लाईफ गुरु विकल प्रसाद शेरचन

अहिले लघुवित्तको अवस्था आर्थिक रुपले बलियो भएको बताउँदै शेरचनले अब गरिबी निवारणमा केन्द्रित हुनु पर्ने धारणा राखेका थिए । "दिएर लिने प्रकृतिको सिद्धान्त हो । त्यसैले हामी दिएर लिन्छौँ, सधै भरी लिने मात्र हुँदैन । यसलाई लघुवित्तले पनि लागु गर्नु पर्ने अवस्था छ । अव लघुवित्तले दिने वेला आई सक्यो । अब पनि गरीबको पक्षमा लगानी गर्न सकेन भने मलाई लाग्छ लघुवित्तको भविष्य छैन ।" शेरचनले थपे ।

स्वावलम्बन विकास केन्द्रका अध्यक्ष तथा वेविनारका सभाध्यक्ष शंकर मान श्रेष्ठले कार्यक्रमका वक्ता विकल शेरचनलाई धन्यवाद दिदै शेरचनका विचार लघुवित्तको अवस्था संग ठ्याक्कै मेल खाएको र लघुवित्तकर्मीले आत्मसात गर्नु पर्ने धारणा राखेका थिए । श्रेष्ठले लघुवित्तकर्मीहरु उद्देश्य विपरीत चलेको कारण यस क्षेत्रमा उर्जा र हौसला हराएर अशान्ति पैदा भएको उल्लेख गरे । "लघुवित्तको शुरुवाती कालमा कर्मचारीले एक हजार रुपैयाँमा काम गर्थे । तर पनि उनीहरुमा लगन, मेहनत र उर्जा थियो । कर्मचारी देखि व्यवस्थापन सम्मका सबैले हरेक दिन विहान देखि बेलुका सम्म ऋणी सदस्यको प्रगतिबारे छलफल गरी नथाक्ने अवस्था थियो । अहिले सबै लघुवित्त धनी भएका छन् । कर्मचारीलाई राम्रो तलब दिएका छन्, लगानीकर्तालाई भने जस्तो लाभांस बाँड्न सक्ने भएका छन् । तर पनि अहिले लघुवित्तमा किन खुसी, सन्तुष्टि र शान्ति छैन् ?" लघुवित्तको विगत स्मरण गर्दै श्रेष्ठले प्रश्न गरेका थिए ।

विकल प्रसाद शेरचनले भने जस्तै उद्देश्य अनुरुप लघुवित्तको नेतृत्व गर्ने प्रमुख कार्यकारीहरुले म को हुँ र मेरो जिम्मेवारी के हो भन्ने बोध गरेर जागरुकता साथ अघि बढे खुसी मिल्ने र त्यसले लघुवित्तको सानो संसार परिवर्तन गर्न सघाउने श्रेष्ठको धारणा थियो । गरिब तथा विपन्न वर्गको उत्थानको लक्ष, उद्देश्य र सिद्धान्तका साथ अघि बढ्नु पर्ने लघुवित्त क्षेत्रको संस्कार, संस्कृति र संकल्प अहिले मुनाफा केन्द्रित हुन गएको भन्दै श्रेष्ठले अब त्यसलाई पुनर्स्थापित गर्न जरुरी रहेको र यो काम लघुवित्तको नेतृत्वले गर्नु पर्ने उल्लेख गरे । "सम्बोधनको क्रममा विकल शेरचनले भनेका कुरा यहाँ उपस्थित सबै लघुवित्तको नेतृत्वले व्यवहारमा लागु गर्न जरुरी छ । नयाँ शिराबाट सोचौँ । गरिबी निवारण गर्न लघुवित्त सँग पर्याप्त सिप, क्षमता र दक्षता छ । अझै पनि १२ लाख जति गरिब परिवार लघुवित्तबाट वञ्चित छन् । लघुवित्त संस्थासंग बर्तमानमा रहेका कर्मचारी र लघुवित्त सदस्यको अनुपात हेर्दा एक जना कर्मचारीले करिब ६० जना गरीबलाई गरिबीबाट माथी उठाउन सकिन्छ । संयुक्त राष्ट्र संघको दिगो विकास लक्ष २०३० अगाडीनै नेपालले गरिबी उन्मुलन गरेर देखाउन सकिन्छ ।" श्रेष्ठले भनेका थिए ।

खुला छलफलका क्रममा सहभागीहरु मध्येबाट तिर्था राना, मणी कुमार अर्ज्याल, सुन्दर प्रसाद श्रेष्ठ, लक्ष्मेश्वर देवकोटा, उदयराज खतिवडा लगायतले आफ्नो जिज्ञासा राखेका थिए ।

लघुवित्तको उद्देश्य अनुरुप गरिब तथा विपन्न वर्गको उत्थानका लागि नेतृत्वलाई जागरुक बनाउन स्वावलम्बन विकास केन्द्रले यो संवाद श्रृखलाको आयोजना गरेको हो । वेविनारमा ४९ वटा लघुवित्त तथा सहकारी संस्थाका २ सय २६ जना प्रतिनिधिको सहभागिता रहेको थियो ।

कार्यक्रमका सहभागीहरु

स्वावलम्बन विकास केन्द्र (CSD)
– Institute of Microfinance & Cooperative Development
पो.ब.नं. ८८५२, माइतीघर हाइट, काठमाडौं, नेपाल
फोन : ९७७-१-५३६५६३५, ५३५६७८६, Email: csd@mos.com.np, Web: www.csdnepal.org.np